SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST
GODINA X MAKARSKA 1970. BROJ 3-4

NOVI MISAL I ČASOSLOV

Kao što se predviđalo i očekivalo, novi se latinski »Missale Romanum« može već naručiti kod Libreria editrice Vaticana. Sav je u 1 svesku (teži 2 kg), tiskan na neprozirnom papiru, u formatu osmine (17x24 cm), ima 944 stranice i 14 slika u 1 boji. Vezan u platnu stoji 10.000 talij. lira, a u koži 15.000. Sadrži: Calendarium, Institutionem generalem Missalis Romani, Proprium de tempore, Ordinarium, Proprium sanctorum, Missas et orationes ad diversa et votivas, Missas defunctorum. Dakle, sve prema dosadašnjoj shemi, osim što Red mise nije tiskan između Velike subote i Uskrsa, kako je uostalom imalo najnovije izdanje staroga Misala. Na taj se način ni grafički ne kida velikim umetkom povezanost Vazmenog trodnevlja u koje, prema službenom tumačenju, spada i blagdan Uskrsa. K tome Red mise dolazi još više u sredinu Misala, što je najzgodnije.

Sadržajem je novi Misal vrlo obogaćen. Kao što je već bilo najavljeno, dva glavna ciklusa liturgijske godine (Božićni i Uskrsni, Talijani ih zovu: »i tempi forti«) imaju za svaki dan u Misi tri glavne molitve: Zbornu (Collecta), Nad darovima (Super oblata) i poslije pričesti (Post communionem), što su dosada imale samo korizmene Mise. Prefacijâ ima novi Misal tri puta više nego stari i tako je nađena sredina između davnih Sakramentarija, koji su imali posebnu prefaciju za svaku Misu, i staroga Misala kad je ad nauseam toliko puta ponavljao »obično predslovlje« (koje k tome uopće nije imalo glavnu oznaku prefacije) i u toliko nedjelja kroz godinu »predslovlje presv. Trojstva« (koje je bilo vrlo teško prevesti a puku razumjeti). Dakako, novi Misal ima sve Mise prema novom Rimskom kalendaru koji će, ako do zime izađe i novi Rimski časoslov, stupiti posve na snagu novom liturgijskom godinom 1970—71. U Misalu su i Mise svih »Memoria ad libitum«, a za svoje će se

propriume pobrinuti svaka biskupija (bolje bi bilo: narod, pogotovo malen kao što je naš) i svaki red za se. Velike su promjene u votivnim Misama (u koje sada spada i kvatrna kao zahvala za primljene plodove) i u Misama za razne potrebe u kojima se ističu brojne Obredne mise u vezi s raznim sakramentima.

Mnogo toga nema u novom Misalu što smo bili naučeni u starom imati sve zajedno. Sva misna čitanja zajedno s pripjevnim psalmima bit će u posebnoj knjizi »Ordo lectionum Missae« sa samim indikacijama i naslovima perikopa, a očekuje da će biti tiskan latinski u cjelini. To nije važno, jer svi narodi priređuju Lekcionare na svome jeziku u više svezaka, kao što smo mi dobili zasad »Red čitanja«, Nedjeljna čitanja B, Zagreb 1969. Lekcionar je za čitača i misnika na ambonu, a Misal za misnika kod sjedišta i kod oltara, pa na taj način i knjige uočljivo dijele bogoslužje riječi i bogoslužje žrtve. Osim tih dviju knjiga trebat će i treća za Sveopću molitvu (Molitva vjernika) koja spaja oba dijela Mise. Taj bi priručnik možda mogao biti tiskan kao prilog Lekcionaru, što bi bilo praktično, ali bi se mnogo Sveopćih molitava moralo ponavljati u svim svescima Lekcionara.

U novom Misalu ima i dosta drugih promjena. Svaki misni obrazac ima samo dvije »misne pjesme«: Antiphona ad introitum i Ant. ad communionem, a i te zapravo ne spadaju na misnika nego na one koji ih izvode dok on dolazi k oltaru ili pričešćuje sebe i vjernike. Prema tome će se prevesti i izdati u posebnim knjižicama. Značajno je da se Ant. ad introitum sastoji od samog dosadašnjeg početnog versa ili verasa, a nema »Slava Ocu« ni retka prije toga. Latinski je tekst tih antihona uzet iz najnovijeg »Liber psalmorum«, što ga je po odredbi II vatik. sabora (Uredba o bogoslužju 91) priredila posebna Papinska komisija za izdanje nove Vulgate, u kojemu su ispravljeni glavni nedostaci staroga latinskoga prijevoda a napušten onaj izrađen po naredbi Pija XII. Značajno je da u novom Misalu nema više Ant. ad offertorium, jer je sada iz obreda i popratnih molitava jasno da se radi zapravo samo o pripremanju darova. Taj je obred tako kratak da se može obaviti recitiranjem dotičnih kratkih molitava i usklika naroda, a gdje se vrši ophod ili skupljanje darova za žrtvu, neće biti teško naći prikladan psalam ili s vremenom sastaviti nove tekstove s obzirom na sam taj čin ili na značaj Mise.

Poželjno je dakle da oni kojima je povjereno što prije i dakako što bolje prevedu sve nove misne molitve i prefacije te ih izdadu sa svim ostalim što spada u Misal u novoj i, nadajmo se, ne preskupoj knjizi. Poseban je problem latinski Dodatak s 12 Misa, nekoliko prefacija i sve 4 Euharistijske molitve koji unaprijed moraju imati svi Misali na živom jeziku. Da se tim tekstom i prema tome većom cijenom ne opterećuje naš novi Misal, moglo bi se doznati kako će učiniti drugi narodi i onda valjda taj latinski Dodatak misalu tiskati posebno. U svakom slučaju taj Dodatak moraju imati sve crkve jer će se uz sadašnja putovanja i seobe teško naći crkva u kojoj neće barem jedan put misiti svećenik koji ne zna naš jezik i zbog čega je i naređen taj Dodatak. A možda bi se taj Dodatak latinski mogao dobaviti iz inozemstva.

* * *

Kad nam je ova godina donijela novi Misal, ima nade da će ona prije svog svršetka ugledati i potpuno novi Časoslov na latinskom jeziku. Predradnje su na njemu uglavnom već obavljene. Zna se njegova obnovljena struktura, prema saborskoj Uredbi 89, a tako i razdioba Psalterija na četiri tjedna. Pred dvije su godine izdani »Hymni instaurandi Breviarii Romani« i ispravljenim dosadašnjim i unesenim mnogim novim himnima prema br. 93. spomenute saborske Uredbe. Isto tako je određeno jedno biblijsko čitanje sa svojim responsorijem za »Officium lectionis« (dosadašnji Matutin) svakog dana. Taj će se dio Časoslova moći obaviti bilo kada preko dana, a u slučaju da se time časoslov ne započne ujutro, onda će se Invitatorij s Ps 94. moliti na početku Jutrenje (dosadašnjih Lauda). Iz Misala će se sada uzeti molitve koje spadaju i u Časoslov, a sastavljene su i posebni zazivi za razne potrebe koji će se moliti u Jutrenji i Večernji. Najviše je posla bilo oko izbora patrističkog čitanja s njegovim responsorijem za spomenuti »Officium lectionis« prema br. 92 b i c Uredbe. Tu su stručnjaci iz patristične riznice sakupili toliko blaga da ga je vrlo teško rasporediti. Dosada je to učinjeno za Božićni i Uskrsni ciklus uključivši i sve svece koji dolaze u to vrijeme. Nedavno je raznovrsnim stručnjacima po cijelom svijetu poslan omašan svezak od 424 stranice »Lectiones patrum et lectiones hagrographicae pro Officio divino« na koji svatko

može poslati svoje primjedbe do kraja svibnja. Kolik je posao obavilo Vijeće za provedbu saborske Uredbe o bogoslužju i sada nastavlja posebna Komisija unutar Zbora za bogoštovlje, vidi se što knjiga nosi na sebi oznaku: Schemata, n. 349, De Breviario, 93. Kako je rečeno, u knjizi je samo polovica patrističnog Lekcionara koji će se unijeti u novi Časoslov.

Naše će čitatelje zanimati nešto potanje o predloženim čitanjima. U Uvodu je rečeno kako je bio potreban novi izbor zbog pretjerane alegorije nekih dosadašnjih čitanja (izričito se spominje Augustinovo o broju »triginta et octo« i tumačenje »non est mendacium, sed mysterium«). Posao se otegao jer je glavni suradnik, poznati patrolog, M. Pellegrino postao torinskim nadbiskupom. Kod rada su se držali ovih načela: 1) Pružiti florilegij podjednako od istočnih i zapadnih otaca i pisaca. 2) Uz pretežno starije pisce uzeti su u obzir i srednjevjekovni te neki noviji. 3) Mjesto prečestih moralnih nagovora dati prednost doktrinalnim stranicama i koje bolje odgovaraju suvremenom religioznom osjećanju. 4) Budući da će se tekstovi prevesti na žive jezike, uvršteni su i neki teški, npr. sv. Hilarija, a nisu drugi koji bi u prijevodu mnogo izgubili, npr. sv. Bernarda. 5) Glavni je kriterij bio da su tekstovi birani po njihovoj pastoralnoj vrijednosti: jer tu »pastiri govore pastirima« za njihov duhovni život i pastoralnu službu. Tko se pozabavi predloženim čitanjima, morat će priznati da su priređivači skoro uvijek bili vrlo sretne ruke.

Za dva glavna ciklusa predloženo je 226 čitanja, a svako je veličine otprilike kao tri osrednja u starom Breviaru. Ima kraćih, ali ima i dužih. Toliko ih je za nekih 150 dana (Od Adventa do Gospodnjega krštenja i Od Pepelnice do blagdana presv. Trojstva), jer neki dani imaju dva patristička čitanja, od kojih je jedno ad libitum, ili je na kraju pojedinog vremena dodano nekoliko čitanja ad libitum. Najviše ih je od ovih pisaca: Ambrozije 6, Augustin 35, Ćiril Aleks. 8, Ćiril Jeruz. 5, Fulgencije 7, Grgur Naz. 6, Grgur Nis. 5, Hilarije 5, Krizostom 8, Irenej 8, Lav Veliki 14, Maksim Turinski 6. Od novijih su zastupani s 1 čitanjem, svi ad libitum: Charles de Foucauld, Franjo Saleški, R. Guardini, Marmion, Merton, Newman, a i dvije ženske, skoro učiteljice: Katarina Sienska i Terezija Avilska. Iz tridentskog je koncila uzeto 1 čitanje ad libitum, a iz II vatikanskog 8 od kojih 3 ad libitum.

Osim toga je u knjizi predloženo devedesetak čitanja za svetačke dane koji spadaju u ta dva liturgijska vremena. Većina je od njih ad libitum, a svako ima ispred sebe najvažnije biografske podatke o dotičnom svecu i poslije čitanja zgodno odabrani responsorij. Biografski se podaci ne čitaju, a predložena su čitanja uzeta ili iz djela dotičnih svetaca, ili iz propovijedi drugih o njima, ili iz papinskih govora prigodom njihove kanonizacije, ili iz drugih izvora. Nekoliko primjera: na dan sv. Andrije iz govora sv. Bernarda, na dan sv. Franje Ksaverskog iz njegovih pisama sv. Ignaciju, na dan sv. Ivana Damasc. (4—XII) iz njegova djela »De fide orthodoxa«, na dan sv. Ambrozija iz njegova života što ga je napisao Paulin, na dan sv. Ivana Boska iz jedne njegove poslanice subraći, na dan sv. Pavla Miki i drugova (6—II) iz govora Pija IX, na dan sv. Ćirila i Metoda (14—II) iz poslanice pape Ivana VIII moravskom knezu, na dan sv. Polikarpa iz autentičnog izvještaja o njegovom mučeništvu, za dan sv. Franice Rimske čitanje je sastavljeno nanovo itd. Sve u svemu, brevijarska čitanja koja su bila najviše osporavana najviše su i pridobila. Tu je skoro sve novo, dok je za nedjelje i dane u tjednu ponešto uzeto i iz starog Brevijara.

One kojima je povjereno čeka velik i težak posao prevođenja svih tih čitanja, a i barem još toliko njih za ostale dane u godini. Bilo bi dobro da se to započne što prije, a isto tako i prijevod novih himana kao i usklađivanje prijevoda M. Pavelića dosadašnjih himana s njihovim novim, zapravo starim oblikom. Svećenici, naročito mlađi, naše redovnice a i mnogi od vjernika žele da u ruke dobiju prijevod novog Časoslova u što moguće kraćem roku nakon što iziđe latinski. Patristička čitanja imaju svoje naslove, a u prijevodu bi možda bilo dobro za razumijevanje i razmišljanje donijeti i kratke napomene koje bi tumačile teža mjesta. Bilo bi vrlo korisno kad bi se kod nas našlo što više sposobnih ljudi, voljnih da pomognu kod toga posla te da poslije novog Misala što prije dobijemo i prijevod čitavog novog Časoslova.

M. Kirigin

LITURGIJA U PRAKSI

Već se skoro pola godine služimo »novim obredom« svete mise. U starom je obredu precizirano sve do najmanje sitnice: širenje i sklapanje ruku, podizanje i spuštanje očiju, pokloni i okretanja... U novom obredu rubrike su škrte. Bilo je rečeno da imaju više pastoralni karakter...

Jedni, oni »širokih rukava«, proglasili su da sada svako formira obred mise prema svom ukusu, nahođenju i snalaženju. Sada je era »velike slobode«, pa nema potrebe ni misliti, a kamoli skrupulozno ispitivati, što je »zakonodavac« mislio s tim ili onim propisom.

Vjernici, uglavnom, nisu toga mišljenja. Oni traže da je u svetim obredima, pogotovo u svetoj misi, i izvana odraz sigurnosti i stalnosti.

Drugi su opet savjesni, pa se ne usuđuju na svoju ruku ništa poduzeti ni mijenjati. A često fali u knjigama, pa čak i u »Direktoriju« tačnija uputa ili barem savjet.

LITURGIJSKE ZAGONETKE

Pristupne molitve

Skoro u svim našim župama bio je običaj da je prije župskih (glavnih) misa bio blagoslov naroda. U takvim slučajevima su u prvoj reformi »otpale« pristupne molitve. U novim rubrikama nije bilo o tome ni riječi. Neki su dugo održavali staru praksu uvjereni da su formalno neopozvani, inače već reformirani, propisi (rubrike) još na snazi, iako je početni obred mise (pristupne molitve) jako izmijenjen.

Sada je valjda već svuda prodrlo saznanje, da najnoviji obred svete mise ne dozvoljava izostavljanje početnog pozdrava i zajedničke molitve kajanja i odriješenja.

Dakle »uvodna molitva« sada ne otpada ni na Pepelnicu, ni na Svijećnicu ni na Cvijetnu nedjelju.

Jedina iznimka je sada misa Bdijenja — Uskrsne vigilije, jer je sav obred uključen u žrtvu svete mise.

Uvodno tumačenje mise

I ranije, kad su vjernici s misalom u ruci pratili svetu misu, bilo je potrebno da na početku svećenik upozori vjernike, koju će misu iz misala uzeti i protumači glavne misli misnih molitava i odlomaka Svetog pisma, kao i o svecu dana.

U sadašnjim uvjetima vjernici sve manje sudjeluju s misalom u ruci. Previše je toga izmijenjeno. Zato je toliko neophodnije da se neposredno iza prvog pozdrava, a prije pokajanja, kratko objasni sadržaj biblijskih čitanja i misne molitve.

Istina, rubrika vrlo skromno savjetuje: »Svećenik ili đakon ili drugi podesan poslužnik može vrlo kratko uvesti vjernike u misu dana«. No, ako se želi postići cilj sadašnjih odlomaka Svetog pisma, onda je neophodno potrebno, da se vjernike upozori na glavnu misao prvog (i drugog) čitanja, koje je redovno teže shvatljivo čak i za upućenije. Manje poteškoća imaju vjernici s Evanđeljem, koje je mnogo jednostavnije i svima pristupačnije. Ako uzmemo u obzir još činjenicu, da prvo i drugo čitanje obavljaju često ministranti, koji nisu baš spremni da s razumijevanjem čitaju, ili ako ne mogu ovladati crkvom svojim slabašnim glasićem, onda je pogotovo potrebno prisutnima izložiti glavnu svetopisamsku misao, a možda i povod (u posebnim zgodama) zašto se taj dio čita na taj dan ili praznik. Jedino na taj način bit će korist od novih čitanja, o čemu se toliko govori i piše — ali često kao da se krećemo u nekom apstraktnom svijetu ili kao da imamo na tim čitanjima prisutne odlične biblicističe.

Raniji »Obredi svete mise« su imali u poglavlju »Misa uz sudjelovanje naroda« pod t. 10. preporuku odn. direktivu da prije početka mise tumač »prikaže liturgiju dana prikladnom poukom«. Budući da u sadašnjem »Redu svete mise« toga pravila više nema, treba iskoristiti barem ovu drugu, gore citiranu, uputu. Bez toga nam sve »reforme« neće donijeti naročite koriste za duhovni život, za aktivno sudjelovanje vjernika.

Ulazna pjesma

Najpreporučljivije je da vjernici pjevaju Ulaznu pjesmu, dok misnik dolazi iz sakristije k oltaru. No, praktično je u mnogim mjestima za sada to još nemoguće. Nema pjevača. Ako ima upućenih i »odvažnijih« može se recitirati ulazna pjesma.

Što treba recitirati? »Opća Uredba Rimskog misala« u t. 26. kaže se može uzeti antifona sa svojim psalmom iz Rimskog graduala ili Običnog graduala. A može se pjevati i neka druga pjesma, koja odgovara svetom činu, značajki

dana ili vremena. To se čini na mnogim mjestima, a da se kod toga zaboravlja na propis (u nastavku prethodnjeg), koji glasi: »... s time, da joj je tekst odobrila Biskupska konferencija«.

Traži se, dakle, »BK«, a ne samo neki »dijecezanski referent ili stručnjak«! — Postoji li kod nas spisak takvih odobrenih pjesama za pojedina jezična područja?

Ako se kod »ulaza« ne pjeva, onda treba prema rubrici, da govore naglas antifonu iz misala vjernici ili neki od njih, ili čitač, ili pak sam svećenik nakon pozdrava.«

I u toj stvari ima mnogo odstupanja od rubrika. Pjeva se svašta. Kad se recitira, uzima se nekada iz »Ulazne pjesme« antifona zajedno sa psalmom, a nekada čak i sa »Slava Ocu...« Iz rubrike je jasno, da se u tom slučaju recitira samo antifona.

Nailazimo na razne prakse kad svećenik sam recitira. Neki recitira idući iz sakristije glasno ili poluglasno, neki privuče time i neke vjernike da mu se pridruže. Drugi počinje pjesmu kod sjedala ili kod ambona.

Rubrika pak u novom misalu kaže, da se to učini »nakon pozdrava«. To znači, da se svećenik zajedno s narodom najpre prekriži, zatim narod pozdravi jednim od propisanih pozdrava, a onda recitira samo antifonu. To svakako nije idealno te treba poučiti vjernike, makar ih bilo malo, da sami recitiraju antifonu dok svećenik dolazi iz sakristije.

Pokajanje

Sam Misal donosi upozorenje vjernicima prije pokajanja. Svakako je neophodno potrebno, da se o smislu pokajanja, o istinitom i iskrenom kajanju češće govori. Jer skrušenost srca je uvjet da postanemo dionici plodova najsvetije žrtve.

Treba vjernike upozoriti i na to, da ovo pokajanje ne može nadoknaditi sakramenata svete ispovijedi. Trebali bismo biti svijesni svi zajedno, svećenici i vjernici, da sakramenat (osobne) ispovijedi nije zbog smrtnih grijeha (samo zbog njih!), nego da je i taj sakramenat izvor mnogih djelujućih ili djelatnih milosti, kako bismo se lakše čuvali grijeha i kako bismo bolje koristili sva sredstva za duhovni napredak. Osim toga moramo imati pred očima ogromno pastoralno i psihološko-odgojno značenje osobne optužbe u sakra-

mentalnoj ispovijedi. Nikakvo mudrovanje neće moći nikada nadoknaditi (već čisto psihološki!) svete ispovijedi. Razumije se, kada su vjernici dobro poučeni. A i svećenik da ne vrši svoju uzvišenu dužnost kao odiozni teret nego kao ulogu brižnog Samaritanca i duhovnog liječnika, savjetnika i učitelja!

Meni je osobno žao, što je kod molitve odrješenja izostavljeno, da se svi prisutni križaju. Po križu nam je došlo i dolazi oproštenje i spasenje. No, različiti su pogledi. Svima se neće nikada udovoljiti!

Slava Bogu na visini

I ova je lijepa drevna i časna pjesma reducirana do krajnosti. Moli se ili pjeva samo u nedjelje i blagdane te u svečanijim zgodama. Razumije se, ne pjeva se u adventu i korizmi. A nekako nejasan je izraz »svečanije zgode«. Neki ga tumače vrlo proizvoljno i široko, a drugi opet skrupulozno. Svakako treba da bude zaista neka svečanost (svetkovanje uz učešće velikog broja vjernika)!

Završnice misnih molitava

U t. 3. Opće Uredbe postoji točan spisak svih završnica misnih molitava. Nema dakle nikakve sumnje. Ali u praksi susrećemo veliku raznolikost. Još uvijek se dešava da naiđete na svećenike, koji i molitvu nad darovima i popričesnu molitvu završavaju dužim (starim) zaključkom ili pak kratko uvijek istom rečenicom, iako se molitve različito završavaju. — U toj stvari nema mjesta samovolji!

Služba riječi

Tom dijelu svete mise posvećuje se velika pažnja. U rubrikama misala govore o tome točke 33—46. To dokazuje kako se velika pažnja posvećuje Svetom pismu i vjerskoj pouci. Postoje za to vrlo opravdani razlozi. Vjernici su u sadašnjim uvjetima života, u sukobu svih mogućih ideologija, i te kako potrebni solidne vjerske pouke. Sama tradicija danas više ne zadovoljava. S jedne strane treba čitanjem Svetog pisma upozoriti na ljepotu i vječnu vrijednost božanske objave, a s druge strane je potrebno tu riječ Božju učiniti pristupačnom i razumljivom svakom vjerniku. Zato treba mnogo solidnog, i prisutnima pristupačnog tumačenja!

Zanimljivo je, da se mnogi, barem u teoriji, oduševljavaju novim propisima o čitanju Svetog pisma u misama. A mora se, nažalost, priznati, da se već samom čitanju ne posvećuje dovoljno pažnje. Trebalo bi da već samo čitanje dokaže, da smo svi svijesni, da se čita ne zemaljska mudrost nego *Božja riječ*. Lijepo je, da čitaju ministranti. Još bi bilo bolje, kada bi to bili odrasliji mladići ili muževi. Ali trebalo bi, da se svatko, pa i sam svećenik, prethodno dobro pripravi. Čak uvježba. Uvježbavaju se recitacije i čitanje referata, a kako ne bi barem toliko vremena i pažnje posvetili božanskoj stvari!

Naročito treba lijepo i sa razumijevanjem čitati sveto Evanđelje. Isusova je to riječ. Rado se kaže: sam Isus po Evanđelju govori vjernicima. A kakav je taj govor, ako ga pola crkve ne razumije?!

Homilija

Rubrike u t. 41. i 42. posebno govore o homiliji. Mislim, da bi sramotno porazno ispala anketa o tome, koliko svećenika je ove točke proučilo, premeditiralo — i koliko ih postupa po tome? Kako rijetka su tumačenja Božje riječi i homilije izvan uhodanih obaveza i običaja! A toliko govorimo o novom duhu! I redovno su baš najglasniji u tim pitanjima najdalje od realizacije novog duha u liturgiji!

Kad bismo htjeli govoriti o našim propovijedima, morali bismo se rasplakati. Kao da se u Crkvi nije ništa dogodilo. U Crkvi i u svijetu! Kao da suvremene prilike ne traže nužno, vrlo ozbiljno korištenje kratko odmjerenog vremena, kad je Božji narod na okupu!!!

Još uvijek nailazimo na slabo pripremljene propovijedi. Nekada umjesto homilije ponavljanje pročitanog, ali u mnogo lošijem — falsificiranom izdanju! Ili pak se netko spušta u neke egzegetske probleme, koji obične vjernike ni najmanje ne interesiraju ili ih mogu, onako nepotpuno prikazani, čak pokolebati u poštivanju Svetog pisma!

Neki opet smatraju za suvremeno i napredno da svoju propovijed okite svim mogućim citatima raznih pisaca i pjesnika, kojih većina prisutnih ni ne pozna, a još manje može dokučiti, u čemu mogu oni, onako na brzu ruku citirani, osvjetliti Božju nauku.

Vrlo nezgodno djeluje kad vam netko u propovijedi na dugo i široko citira razne brojke iz astronomije, fizike ili kemije. Razbacivanje s takvim »znanjem« danas nikome ne

imponira, a vrlo malo koristi. Pogotovo ispada ovako »razbacivanje znanjem« smiješno, kad netko citira podatke iz starih propovijedi ili zastarjelih knjiga, jer ima među vjernicima i takvih koji prate znanstvena dostignuća.

Naše propovijedi moraju biti kratke i jezgrovite. Riječ Božja. Nikako prodavanje vlastite mudrosti i mudrovanja. Iskoristiti ono kratko odmjereno vrijeme da se ljudima što više približi božanska istina. Treba govoriti jednostavno i slikovito. Božanski Spasitelj nam je najbolji primjer. Svaka ilustracija mora biti dobro proučena da sama po sebi ilustrira našu misao, a ne da treba samu ilustraciju opširno tumačiti, kako bi se dovela u vezu sa sadržajem propovijedi.

Drugo je, ako se pruži prilika, da se u užem krugu povede rasprava o nekim problemima. U takvom zaokruženom krugu (npr. studenti, intelektualci) je korisno i potrebno postaviti sve na viši i naučni nivo. Tamo se može opširnije govoriti o pojedinim problemima egzegeze i filozofije s obzirom na suvremena strujanja u svijetu i Crkvi.

Ukratko: ne pravi se stručnjak, gdje nisi i ne možeš biti! Ostanimo djelitelji Božje nauke, objavljene istine i svetih tajni. Pogotovo nemojmo nikada pokušavati vječno i natprirodno zamijeniti običnim, svagdanjim i zemaljskim. Treba i sebe i vjernike uvjeriti, da najvećih istina vjere nećemo moći nikada potpuno shvatiti, jer smo nesposobni svojim ograničenim razumom obuhvatiti neizmjernog Boga. Kada se Božja objava prikaže kao Božja, onda vjernici nemaju poteškoća pri vjerovanju. A čim pokušavamo sve racionalizirati i srozati na razinu naše ograničenosti, onda smo sami ubili ljepotu i privlačnost vjere.

Ispovijest vjere

Za Simbol vjere važe skoro isti propisi kao i za »Slavu«, jedino što Simbol vjere dolazi i u one nedjelje u adventu i korizmi, kada »Slave« nema.

Šteta, zaista velika šteta, što se nije u zamjenu za »Slavu« uvela u svagdanju misu »Ispovijest vjere«. Misa je tako osiromašena. Pogotovo ako se držimo pravila, da se kod svake svete mise naglasi po koja misao, kako se preporuča. Inače se kod sadašnje reforme mnogi odgovorni tako rado pozivaju da se željelo tom reformom što više približiti starim izvorima i istočnoj liturgiji, kako bi s te strane gradili most zbližavanja među odvojenom kršćanskom braćom.

Bizantinska liturgija (sv. Ivana Zlatoustog i Bazilija Velikog) ima svakog dana »Simbol vjere«. Sada kada je toliko drugih stvari skraćenih, moglo se ovo uvesti, pogotovo na račun »Slave«.

Sveopća molitva

Ovo je svakako korisna novost. Ali sadašnji izbor je nedovoljan. I trebalo bi je uvesti, kadgod ima nešto više vjernika, kod svih redovnih službi Božjih (glavnih). Trebalo bi iskoristiti pravo, što ga daju rubrike svećeniku, pogotovo župniku, da se u konkretnim slučajevima doda ono što je za sabrani Božji narod najaktualnije.

EUHARISTIJSKA SLUŽBA

Rubrika t. 49. kaže: »Na početku euharistijske službe donose se na oltar darovi, koji će postati Tijelo i Krv Kristova.« Onda slijede razne upute o načinu, kako se sve to vrši.

U pojedinim crkvama bilo je svakojakih pokušaja, često vrlo nepromišljenih, koji su kompromitirali i »reformatora-novatora« kao i samu reformu. Prvo narodu nije bilo blagovremeno i dovoljno protumačeno iz kojih se razloga to ili ono mijenja, novo uvodi, a drugo: često je to »novo« bilo nespojivo s duhom liturgije.

Najpoznatiji su bili slučajevi, koji su valjda već svuda dokinuti, da su vjernici donosili pojedinačne hostije, ili odmah na početku mise, ili kod »prikazanja« te ih stavljali u čestičnjak (ciborij). U jednoj je župi u Italiji neki »novator« izmislio automat tako da je svaki vjernik koji se htio pričestiti na ulazu u crkvu ubacio u automat neki novčić, pa je »iskočila« hostija u pripremljeni ciborij. Svjetske novine su se odmah o tome raspisale i optužile župnika, da »prodaje« pričest i da tim novčićem želi zamijeniti svetu ispovijed (nije li to slično zabludama u vrijeme Martina Luthera?!).

U rubrici se dalje govori o »hvalevrijednom običaju« da vjernici »prikazuju« kruh i vino, a svećenik to prihvaća... Nije li to anahronizam? Bili su nekada takvi običaji. Život i prilike su to dokinule. Nije li i u tome vodstvo i djelovanje Duha Svetoga? Prilike su se bitno izmijenile. Nema danas onako zatvorenih malenih zajednica, kako je

to bilo u ono staro vrijeme! Pogotovo je to praktično neizvodivo, barem će ostati bez ikakvog efekta, u suvremenim mjesnim i industrijskim centrima.

Zašto ne bi ono, što je »razvoj« nametnuo, skupljanje milostinje, »produhovili«, dali jače »liturgijsko-žrtveni« karakter — uz potrebno obrazloženje. Nije važan oblik i narav dara, važan je duh, duševno raspoloženje, spremnost prikazati samoga sebe i sav život, sa svim prijatnostima i neprijatnostima, vječnom Ocu — po Posredniku i Velikom Svećeniku Isusu Kristu.

Gdjegod je to moguće, ako ima odvažnijih mladića ili mladih muževa (crkveni odbornici, članovi župskog vijeća...), neka oni u vrijeme dok se na oltaru vrši priprema za »prikazanje« prikupe po crkvi milostinju te sve prikupljeno kao »dar Božjeg naroda« polože u neposrednu blizinu oltara ili na primjerno mjesto u svetištu. Možda bi se moglo u tu svrhu staviti kod oltara mali, lijep stolić.

Smatram da »ophod, kojim se prema sadašnjoj praksi donose darovi na oltar« (t. 50.) nije najsretniji. Da naime neki od ministranata na brzinu donese na oltar »razgolićeni« kalež. Ne bismo li mogli i u toj stvari poći malo k istočnoj liturgiji. Zašto ne bi poslije »Službe riječi« pošao svećenik sa ministrantima k stoliću, gdje je na strani pripravljen kalež te ga donio na oltar u maloj povorci — svečanije. U to vrijeme narod Božji pjeva ili recitira prikaznu pjesmu. Rubrika, istina kaže, da ako nema pjevanja da se prikazna antifona ispušta (t. 50.). No, budući da se u istoj rubrici malo ranije poziva na analognost kod ulazne pjesme, smatram, da bi trebalo ovo razumjeti tako, da se ispušta prikazna antifona u slučajevima kada nitko u crkvi ne zna recitirati pa bi trebao svećenik sam recitirati. A to mu je nemoguće budući da preuzima — priprema darove.

Očekivali smo, da će se dokinuti »anahronizam« pranja ruku, koji u sadašnjem načinu nema opravdanja (osim ukoliko se ne forsira prinos darova »u naturi«). Nekadašnje simbolično tumačenje toga pranja već je davno isčezlo!

Euharistijska žrtva

Imamo sada četiri različite »Euharistijske molitve« ili »kanona«. U mnogim smo komentarima mogli čitati »opravdanje« uvođenja novih molitava, odnosno, formulara u tom dijelu mise, jer da na Istoku imaju u liturgiji mnogo veći

izbor. To ne odgovara istini. Istina je da postoji među Istočnim Crkvama više različitih liturgija i da ima svaka svoje euharistijske molitve. Nama najbliža i najpoznatija je bizantinska liturgija, u kojoj opet imamo dvije prave liturgije: sv. Ivana Zlatoustog i sv. Bazilija Velikog. Svaka od tih liturgija ima ne samo po jednu euharistijsku molitvu, nego za sve prilike samo jednu, uvijek istu »prefaciju«.

Još se u nekim mjestima odstupa od pravila, da se »Svet - Blagoslovljen« razdvaja. Rubrika jasno kaže: »Poklik kojim sav puk, pridružujući se nebeskim silama, pjeva ili glasno moli »Svet«. On je dio euharistijske molitve i *izvodi ga sav narod za svećenikom.«*

Nepravilno je dakle, što često susrećemo, čak kod gorljivijih »liturgijskih novatora« da svećenik kod pjevanih misa lijepo tiho produži euharistijske molitve te jedino za samo konsekraciju možda malo pričeka. To se kosi s citiranom Uredbom, a pogotovo s duhom »reforme«. Sve je prevedeno na narodni jezik ne zbog svećenika nego zbog vjernika. Da vjernici baš najsvečanije i najvažnije dijelove razumiju i u njima sudjeluju. Gdje je sudjelovanje, ako ih svećenik čita sam za sebe?!

Još nešto primjećujemo. Da baš najoduševljenije pristalice reforme tako rado izabiraju najkraće obrasce, da mogu misu završiti za ciglih 20 ili čak manje minuta. Jasno je da to nije na korist duhovne izgradnje, a još manje je punina sudjelovanja u najsvjetijoj žrtvi. Zanimljivo je, da tako rijetko naiđeš na nekoga, koji čak u misama za »izabrane« upotrijebe vrlo lijepu, iako težu, četvrtu euharistijsku molitvu!

Služi li reforma liturgije samo brzini i komodnosti? Ili pak su u pitanju interesi vjernika? Sudjelovanje i razumijevanje?!

Obred mira

Ovo je novost, barem ukoliko se odnosi na vjernike. Koliko se povodom ove nove rubrike - preporuke vodilo žućnih rasprava i zagorčalo vjernicima pribivanje i sudjelovanje kod svete mise.

Pišu se vatrene rasprave o neophodnosti toga obreda, a pojedini svećenici su objavljivali da je to zapovijed, odredba... A vjernici su prema tome ne samo ravnodušni, nego uglavnom negativno raspoloženi. Hoće se vjernicima na silu nametnuti nešto što je preživjelo i što ne odgovara su-

vremenom čovjeku. Stvara se uglavnom, gdje je nasilno uvedeno, neki formalizam, koji ni malo ne produbljuje ni vjeru ni kršćansku ljubav među vjernicima.

Istina, bilo je to nekada u praksi — u malim, zaokruženim zajednicama. Sačuvalo se jedino kod svečanih misa. A poznato je da je čak među klericima to bilo sve prije nego na edifikaciju!

Kad je život Crkve, osjećaj vjernika, to odbacio, zašto mu prisilno nametnuti iznova. Nije li i to »odbacivanje« nečega kao preživjelog došlo pod djelovanjem Duha Svetoga, na kojega se baš »reformatori« tako rado pozivaju?!

Poznato je, da u mnogim mjestima, gdje su »nasilno i na bzinu« uvodili ovu novotariju, morali odustati, jer se odmah izrodilo ili deformiralo.

Kod nas je naš episkopat donio zajedničku odluku, da nijedan svećenik ne smije uvoditi u tom pogledu ništa »na svoju ruku«, bez prethodne dozvole Ordinarija. A koliko je bilo baš u toj stvari samovolje na račun »volje naroda« — pod maskom »crkvenih propisa«! Kamo to vodi?!

Svaka liturgijska novost mora prema duhu svih koncilskih dekreta proizlaziti iz potrebe, korisnosti i običaja, čuvstvovanja, religioznog doživljavanja... Kod nas su vjernici, gotovo svuda, odbijali ili samo negodovanjem prihvatili taj obred, koji im je ostao tuđ i bez sadržaja.

Moje je skromno mišljeje, da bilo rukovanje, bilo naklon, bilo kakav drugi način pozdrava, slučajnom susjedu u crkvi neće ni najmanje zbližiti, često u gradovima, tako heterogenu zajednicu. Za tu svrhu moramo tražiti druge i svrsishodnije načine. Tome će moći najviše doprinijeti župski sastanci po grupama, gdje za to postoje realne mogućnosti (crkvene dvorane, veća župska kancelarija...). Na tim bi sastancima trebalo raspravljati o raznim zajedničkim župskim problemima, pa polagati Božjem narodu i račun o »gazdovanju« i suodgovornosti za sve...

Bit će svakako mnogo korisnije, a duhu i želji Uredbe bliže, ako mi odmah na početku mise, prije pokajanja ponovno naglasimo, da se trebamo kod čina kajanja sjetiti Kristove zapovijedi o ljubavi i pomirenju (Mt 5, 23), pogotovo sada kada nas na to upućuje novi obrazac misnog »kajanja«. — Kakav bi bio naš prinos, ako bi opraštali istom nakon prikazanja i pretvorbe?! Kristova zapovijed je jasna. Logično je da to duhovno raspoloženje i čin praštanja treba biti na početku prinošenja žrtve!

Pričešćivanje

Koliko je bilo vruće krvi i zamjerki, ljutih dopisa i tužbi, jer se u nekim crkvama preko noći uvodilo pričešćivanje stojeći, iako za to nije bilo nijedne zapovijedi, čak ni direktive. Gdje su svećenici postupili kao mudri očevi odrasle djece i razboriti učitelji božanskih istina, tamo je to išlo bez poteškoća. — Sami za sebe tražimo od naćih poglavara razumijevanje i bratsko tretiranje. Samo moramo to činiti još u mnogo savršenijem obliku, jer mi imamo pred sobom vjernike, koji nisu učili teologiju, ascetiku i mistiku... A znamo kako smo daleko u našem osobnom vladanju od savršenstva, i u pogledu poslušnosti, i u pogledu poštivanja direktiva, čak pozitivnih propisa! A naučavamo druge, da treba sve gledati u natprirodnom svijetlu!

Neki opet na veliko reklamiraju pojedinačno pričešćivanje pod obje prilike. Ubacuje se u vjernike osjećaj, da su sada jedni primili nešto više nego drugi. Kao da nisu svi jednako primili istoga Krista, živoga, Uskrsloga! — Često puta je u pitanju samo borba za »rekorderstvo«: tko će prvi učiniti nešto ekstravagantno! Žalosno!

Dakle, da se razumijemo. I danas se može pričešćivati stojeće ili klečeće vjernike. Ovisi o prilikama mjesta. Gdje je još »stari« oltar i pričesna klupa, svakako će biti skoro zgodnije pričešćivati po »starom običaju«. A gdje nema više pričesne klupe, oltar okrenut prema vjernicima, pogotovo kada ima mnogo pričesnika, onda će vjernici sami rado prihvatiti pričešćivanje stojeći.

Trebalo bi vjernike poučiti o prilaženju i odlaženju s pričesti. Pogotovu kada je pričešćivanje klečeći ne treba pokleknuti ni prije ni poslije pričesti. A poslije pričesti i inače ne treba, jer treba vjernicima češće predočiti istinu, da tada nose Krista u sebi i neka koncentracijom i kontemplacijom odaju njemu počast — odlazeći, vraćajući se na svoje mjesto u crkvi.

Mnogo treba govoriti o čestoj, ali dobroj, pričesti!

Završni obred

Neki vjernici jedva čekaju da mogu izaći iz crkve. Čak ima svećenika, koji na brzu ruku zbace sa sebe misno ruho te žure pred crkvu, među narod... Kolikogod je korisno biti mnogo s narodom, toliko je sablazan vjernicima, kada vide, da je svećenik izašao bez ikakve zahvale.

Drugi opet smatraju, da ih sadašnji »otpust« tjera iz crkve. Treba i jednima i drugima reći, što govori rubrika: »... zajednica se odpušta, da se svatko može vratiti svojim dobrim djelima, hvaleći i blagoslivljajući Gospoda.«

Trebalo bi svi vjernici shvatiti da je svagdanji život, rad i trpljenje, produžetak službe Božje, svete liturgije. Na svom radnom mjestu, a i u bolesničkoj postelji, moramo produžiti — sjedinjeni neprekidno s Kristom — svoju »liturgiju«, svoju službu Bogu. Trebamo svi skupa doći do svijesti da je čitav naš život služba Bogu. Da moramo neprekidno živjeti u Božjoj prisutnosti!

Razumije se, ne smijemo praviti iluzije. Ljudi će ostati ljudi. Uvijek više griješnika, nego svetaća. I svetac se ne postaje preko noći. Nijedna reforma neće moći izmijeniti ljudsku narav. Još manje odkloniti sve slabosti, griješne sklonosti, strasti i požude... Zato treba vjernike stalno upozoravati na neprekidnu »samokontrolu«, »samokritiku«, svagdanje ispitivanje savjesti i kajanje, često pristupanje sakramentu liječenja — svetoj ispovijedi!

Iako je već u »Obredu svete mise« bilo objavljeno (t. 53) da se otpušta uvijek, i u crnim misama sa: »Idite u miru«, još se uvijek nailazi na pojedinačne slučajeve, da se zbog »blagoslova, litanija ili neke druge pobožnosti« govori: »Blagosivajmo Gospodina« ili se jednostavno sve skupa ispusti, pogotovo blagoslov naroda.

Rubrika »Opće uredbe« (t. 126) kaže: »Ako poslije mise slijedi koji liturgijski čin, izostavlja se završni obred, tj. pozdrav, blagoslov i otpust«. — Postavlja se pitanje, na kakav se liturgijski čin ovdje misli? — Već je ranije bilo rečeno, da se npr. litanije poslije mise (npr. na prvi petak) ne smatraju takvim činom te treba misu redovno završiti. Ranije se smatralo, da izlaganje Euharistije za dužu adoraciju (cijeli dan) ili Teoforična — Tijelovska procesija predstavljaju takav liturgijski čin. U sadašnjim rubrikama to nije izričito spomenuto. Možda je izašlo kakvo posebno tumačenje.

U rubrikama u vezi s misom za pokojnika u t. 340. izričito se kaže, da se ispusti završni obred samo u slučaju, da je nazočno tijelo onoga, za koga se služila misa. Dakle, da je to istinska »pogrebna misa«.

Ne postoji dakle nikakva »absolutio« ni kod tumbe ni kod uskrsne svijeće (kako je bio u posljednje vrijeme običaj!). Misa za žive i mrtve jednako završava — bez ikakvih dodataka.

NEKE POTEŠKOĆE

Stari oltar — novi obred

Neki se ne snalaze, kako spojiti stari oltar u svojoj crkvi sa novim načinom služenja sv. mise. Ima naime još mnogo mjesta gdje iz opravdanih razloga, a ima i takvih gdje iz komodnosti ili nepokretnosti, nisu ništa »preuredili«. I tako nailazimo na vrlo različitu praksu služenja sv. mise »po novom obredu«.

Smatram, da svakako nije pravo, ako svećenik i nadalje počinje sve po starom načinu pod stepenicama oltara, a od ulazne pjesme na samom oltaru. Iznimka može biti kakva mala, interna kapelica male zajednice.

Inače se može sa malo dobre volje i minimalnim troškovima urediti, da bude učinjen korak naprijed.

Ako nema ambona, neka se postavi neki lijepo izrađen stalak za knjigu — na stalno mjesto. Nije pravilno da stalak bude pult za note pjevača ili svirača. Može biti i drven, ali neka bude prekriven lijepom, po mogućnosti izvezenim, prekrivalom. Nikako nije primjerno da se gore stavi samo mala krpica. Neka stiže do zemlje sa obje strane.

Ako se služi redovno tiha misa neće biti potrebna sjedala, nego će se sve odvijati kod toga pulta — ambona.

U koliko je sudjelovanje s pjevanjem, neka se postave sa strane svetišta, ispod oltara, stolice za svećenika-misnika i ministrante. U koliko ministranti čitaju poslanicu, može svećenik imati pred sobom drugi stalak za »misnu knjigu«.

Kad misnik sam obavlja i sva čitanja najbolje će biti, da se odmah u početku, nakon što je propisno pozdravio oltar poljupcem, ako je svetohranište sa Euharistijom i poklonom, stane kod ambona — stalka te tamo počinje svetu misu i ostaje na tom mjestu sve do završetka bogoslužja riječi.

Svijećnjaci i cvijeće

Pomodanstvo je prodrlo i u svećeničke redove. Nećemo ovdje raspravljati kako ogromne štete i koliki izdaci (sve na teret vjernika, ne na ličnu odgovornost izvršitelja — često bez propisnog odobrenja nadležnih, bez konzultiranja

odobrenih stručnjaka — a sve u ime Božjeg naroda!) su pričinjeni brzopletim prepravkama u crkvama, da se što prije, prije ostalih, izvrši neka reorganizacija, prinova. Ni o ulozi križa na oltaru (t. 270. Opće uredbe) nećemo ponavljati, jer je o tome bilo govora u jednom od ranijih članaka. Ovdje bih samo spomenuo, da vrlo neozbiljno djeluje, kada se premještaju svijećnjaci čas ovamo čas onamo. Jedan ih sabije sve na jednu stranu oltára (iako ogromna većina vjernika više voli harmoničnu simetriju — premda ne treba biti apsolutna, a drugi ih je razmjestio pored oltara kao da nemaju nikakve veze sa svetom žrtvom. A zna se ne samo korisnost nego u sadašnjim uvjetima mnogo više simbolika svijeće.

Sigurno je, da na novom oltaru prikladno ne stoje vaze, još manje lonci sa cvijećem. A i to se nailazi. Uloga cvijeća u crkvi je važna i delikatna. I crkva mora biti naš prijatni zajednički dom. Ali zato mora biti svaka stvar na svojem mjestu. Ništa ne smije ni sakrivati najvažnije stvari, ni skretati pažnju od centra: Euharistije i oltara — žrtvenika!

Da u suvremenu crkvu ne spadaju neki provizorni, na silu pripravljeni, oltari je više nego jasno. Dok nema mogućnosti i sredstava za nešto solidnije, neka se kombinira staro s novim, koliko je moguće.

Žestoke kritike starog

Propagirajući nove obrede i reforme pojedinci udaraju po svemu što je bilo do sada. Sve osuđuju, sve preziru. Siromasi! Zaboravljaju da bez juče, nema ni danas, ni sutra. Zaboravljaju da je u Crkvi i juče i prije 100 i 1000 godina djelovao Duh Sveti. A da Božja Providnost kroz vjekove, tako u prošlosti, kako će biti jednako i u budućnosti (jer ljudi će ostati ljudi — sa svim svojim slabostima usprkos svih reformi — i zvučnih parola!) mora neprekidno ispravljati naše »devijacije«. Tko tako radi, taj dokazuje — ne svoju progresivnost — nego duhovno siromaštvo, plitkost — i veliku dozu oholosti!

Sveci, istinski veliki reformatori, nisu radili tako. Konstruktivan rad je istovremeno najbolja i najsolidnija kritika.

Nasljedujmo Krista i Bogorodicu!

A. Turk

GOVOR KARD. JAKOVA LERCARO O LITURGIJSKOJ OBNOVI

Održao ga je 25. VIII 1969. u Ascoli Piceno na početku talij. liturgijskog tjedna. »NOTITIAE« (rujan - listopad, 375—390) donosi čitav »zbog auktoriteta, iskustva, znanja i pastoralnog shvaćanja govornika«. Ujedno ističu da govor dobro rasvjetljuje neke aspekte današnje liturgijske obnove kao i načine i stavove prikladne za svećenike i vjernike kako da je prihvate i provedu.

Ovdje je slobodan — zbog osebujnog stila govornika — i ponešto skraćen prijevod.

Ne mislim iznositi sve što je od god. 1964. mudro i auktoritativno učinjeno na provođenju saborske Uredbe o sv. bogoslužju. Potcrtat ću samo prosvijetljenu i ljubavi punu pomnju i napor kojim je ta zadaća započeta i nastavljena. Pothvat su spremili u ljubeznoj suradnji pastiri i stručnjaci. Danas već vidimo obrise konačne slike koji nam dozvoljavaju da i prije svršenog posla uživamo neka njegova odlična ostvarenja.

Ovim govorom želim vas samo upozoriti na neke stavove kojima Božji narod može i treba da prihvati liturgijsku obnovu. Prije toga bi trebalo pogledati stanje kakvo je u tom pogledu kod nas bilo prije g. 1964. Onda bismo pravilnije prosuđivali pohvalan trud mnogih, a naročito bismo objektivnije ocjenjivali duhovno bogatstvo, prisnu i unutrašnju ljepotu, ljudsku ozbiljnost i evanđeosku plodnost liturgijske obnove.

Iako izgleda daleko, ono doba spada u naše vrijeme koje smo mi proživjeli, mnogi od nas vrlo mučno. Koliko god smo se zalagali u liturgijskom apostolatu, neshvaćenom i osporavanom, nikada se nismo mogli nadati da ćemo doživjeti kad će ono stanje biti auktoritativno nadmašeno i skoro preokrenuto. Ne mogu a da sa sjetom ne mislim na one koji su prvi učinili da sam se zaljubio u svetu liturgiju... Kao same od sebe dolaze na um Gospodnje riječi: »Blago vašim očima jer vide i ušima jer čuju! Zaista, kažem vam, mnogi su proroci i pravednici željeli vidjeti što vi vidite, ali ne vidješe; čuti što vi čujete, ali ne čuše« (Mt 13, 16).

Ipak, to brzo mijenjanje duhova i oblika, to pridruženje četâ novih apostola staroj šačici pionira, i to iz krugova koji su bili manje osjetljivi i dapače protivni liturgijskom pokretu — ponešto me zbunjuje. Može se valjda i opravdati ta pojava obična u ljudskoj naravi, ali je moja strepnja opravdana i iskustvom svagdanje stvarnosti.

S te stvarnosti započinjem svoje opaske i upozorenja.

I

Saborska liturgijska Uredba u br. 37. i 38. pripušta i izričito odobrava ono što nazivamo *gipkošću* u svetim obredima jer predviđa pojedina prilagođavanja raznim narodima i krajevima. Smiju se vršiti i pokusi, ali od nadležnih krajevnih vlasti po ovlaštenjima koja daje Apostolska stolica. Posebno se spominju prilagođavanja moguća u krsnom obredu (65) i u pjevanju (119). Uza sve to se saborska Uredba ne udaljuje od općeg načela koje je ovako izraženo u čl. 22: »Uređenje svete liturgije ovisi jedino od crkvene vlasti koju posjeduje Apostolska stolica i, prema odredbama prava, biskup. Na osnovu pravnih odredaba imaju, u određenim granicama, vlast u uređivanju liturgije i nadležne, *zakonito ustanovljene* biskupske konferencije različite vrste. *Stoga neka nitko drugi, pa ni svećenik, u liturgiji po svom nahođenju bilo što ne doda, ukine ili mijenja«.*

Nadodat ću da to nije rečeno i određeno zato da se spasi ostatak ritualizma ili juridizma koji bi sabor bio htio sačuvati usprkos svojih obnoviteljskih namjera, nego znači posvemašnje prianjanje uz teološka načela koja, iako ukratko, donosi 1. glava Uredbe. Tu se djelo ljudskog otkupljenja i savršenog slavljenja Boga, što ga je izvršila utjelovljena Riječ nadasve svojim vazmenim otajstvom, iznosi — i to riječima koje zaista rasvjetljuju predmet — da to djelo nastavlja *»divno otajstvo čitave Crkve«* (čl. 5) koju Krist sebi pridružuje za posvećivanje ljudi i za savršeno štovanje Oca.

Djelo Krista Svećenika i njegove Crkve, njegova tijela, liturgiju se ne može prepustiti samovolji ili domeni pojedinaca. Krist je svoje djelo povjerio apostolima i prema tome, poslije njih, zakonitom apostolskom nasljedstvu. Načelo o gipkosti u liturgiji ne odobrava i ne ovlašćuje bilo kakvo mijenjanje u obredima i obrascima koje bi izvršili pojedinci ili skupine koje za to nisu ovlaštene.

Dandanas mnogi upravo navaljuju tražeći da se omogući stvaralaštvo u liturgijskom slavljenju, naročito u tekstovima. Navode da stalnost tekstova ne dopušta da posve srastu s okolnostima, s duhovima i sa zahtjevima zajednice koja nastaje u naše vrijeme na nekom određenom mjestu. Pojava je, sigurno, zanimljiva i rekao bih da ima u njoj vidova koje zaslužuje istaći. To naročito vrijedi za onoga koji je u povijesti liturgije istražio mnogovrsnost njezine dokumentacije i još više ispituje duh koji na to potiče, a uz to je u psihologiji i sociologiji Božjeg naroda zapazio čvrste i sigurne znakove sazrele svijesti i savjesti.

U tim je slučajevima katkada i neovlašteno uvođenje novotarija pridonijelo i pospješilo zgodne auktoritativne odredbe. One bi ipak bile bolje gledane i primljene da su se — iako pripremljene studijem i požurivane dokumentiranim traženjem — možda pojavile kao slobodan i sazreo izraz crkvene zajednice koja se, naravski, izražava redom svojih organa. Na taj je način nova odredba primila izgled liječenja ili dobrohotnog odobrenja samovoljno uvedenog stanja. A kad se to dogodi, lako se javljaju suprotna reagiranja, i u Crkvi nastaju razni režimi. Kad manjkaju razlozi kako ih je naveo sabor, onda takav postupak nije ni lijep ni koristan za onaj duh jedinstva koji će uvijek ostati, uza svu raznolikost, bitna oznaka Crkve.

Dobro mi je poznato da se to stvaralaštvo poziva na sabòrsku Uredbu koja da odobrava da se nadmaši njeno slovo, dapače se općenito zna pozivati na koncilski duh. Ali uprav u vezi s koncilskim duhom treba žaliti da ga mnogi zlorabe i da se s njim pogrešno usklađuju. Oni od sabora uzimaju samo ono što može služiti u prilog njihovih omiljelih gledišta zaboravljajući ili zanemarujući saborski kontekst u kojemu treba čitati i shvatiti i pojedine saborske upute.

A da ostanemo kod liturgijske Uredbe, uz pozivanje na njezin duh protiv njenog slova izričito se još spominje da je i Vijeće koje Uredbu provodi postupilo protiv slova koncilskog teksta, i to u više slučajeva, a *naročito što se tiče upotrebe živog jezika*. To se može i reći, ali je sigurno i to da je u nadvisivanju slova zakona odlučivao uprav duh cijele obnove a to je puno i svjesno sudjelovanje puka u liturgijskoj radnji. Ako stvar pošteno ispitamo, samozvane novatore, na koje se ovdje tužim, ne vodi onaj zahtjev što ga je osjećalo i slijedilo Vijeće. Radije je to kod njih osobni

ukus onoga što se sviđa, što se čini lijepim, što zavodi, što je novo... A očito je da se pod tim ukusom javlja individualistički osjećaj i često napast posvjetovnjačenja što je danas izvanredno zavodljivo.

Još više od discipliniranog vida — koji je očito negativan — treba kod neopravdanih zahtjeva stvaralaštva istaknuti pogibelj koju ne izmišljam a sastoji se u vraćanju k individualizmu. Time se dosljedno ide i k nijekanju dubokog smisla liturgije koja je po svojoj naravi i biti molitva i radnja komunitarna, dakle *cijele Crkve s njezinom Glavom Kristom.* Kao takva je prisutna i djelotvorna i u najskromnijem sastanku župske mise...

Zaboravlja se da je upravo individualistički duh renesanse umrtvio liturgiju oduzimajući je od shvaćanja i sudjelovanja puka koji onda više nije osjećao prisno kršćansku ljepotu zajedništva u vjeri i ljubavi koje u ime presv. Trojstva okuplja nazočne oko knjige i oltara. A kad je puk bio isključen od svakog sudjelovanja, raspršio se u mnoštvo individua noseći sa sobom katkada i šiljak egoizma. Lišen autentične Božje riječi i odstranjen od oltara potražio je nedostatan surogat u privatnim pobožnostima a često i u pobožnjaštvu. Taj je surogat bio toliko manjkav da je, općenito uzevši, pobožnim dušama zatvarao i sam pogled na strašne socijalne probleme.

Meni se čini da se najdublja takva zasjeda krije u zahtjevu samovoljnog uvađanja novotarija preko ili protiv slova liturgijskih pravila.

Ono što me najviše i s pravom straši jest činjenica da takvi najsmioniji i najopasniji pokušaji — barem u Italiji — ne dolaze od onih krugova koji su već cijelo stoljeće čeznuli a zatim, i usred svakovrsnog protivljenja, uzgajali blagoslovljenu klicu koja je konačno procvala u saborskoj Uredbi, nego od krugova koji su se do god. 1963. pokazivali natražni i neraspoloženi prema liturgijskoj penetraciji. Krugovi koji se do jučer nisu pokrivali krunicama, litanijama i makar katekizamskim formulama — uključivši i sedam glavnih grijeha i grijehe proti Duhu Svetome i još one koji vapiju osvetu pred Božjim licem pa posljednje stvari a na Veliki su četvrtak držali 12. četvrtak sv. Rite — ti isti sada prilično drsko prelaze preko obrazaca i odredaba misala da slijede svoj ili tuđi ukus. O tom ukusu, kao o bilo kojem ukusu, ne želimo raspravljati, samo ćemo reći neka ga drže

za svoju porabu, za svoju više ili manje prosvijetljenu pobožnost. Ali neka ne traže da ga nametnu Božjoj Crkvi koju posvećuje svećenička služba.

Još je veća pogibelj što se hoće *sekularizirati* i liturgiju koja je, kako kaže Uredba (7), *»svet čin u najpotpunijem smislu riječi«*. To je zasjeda naših dana, i ona se katkada slabo oslanja na krivo shvaćanje ili, bolje, na izopačenje koncila. Nastoji se desakrirati svećeništvo, Crkvu, evanđelje... humanizirati otkupljenje svodeći ga na nekakav socijalni humanizam.

Sekularizacija je imala svoju teologiju u naučavanju o »smrti Boga«. Ima svoju sveopću praksu u pokušaju da učvrsti ljudsku zajednicu u miru i pravdi bez vertikalne komponente, tj. bez ikakve veze s Bogom. U crkvenim krugovima nalazi svoj izražaj kontestacijom protiv bitne sakralnosti svećeništva i, dosljedno, njegova djelovanja...

Odatle nastaju simpatije za liturgijske novotarije koje nastoje misi pružiti ambijent i tok posve ljudskog čina: bilo koji prostor, običan stol na kojemu se dimi noćna svijeća, čaša, civilno odijelo, muški i ženske... Počinje se kao u restoranu s međusobnim predstavljanjem. Mjesto Božje riječi, vrijedne svakog štovanja, čitaju se dnevne novosti iz štampe, a homilija je komentar u obliku razgovora... Ne stižu svi dotle, ali cilj nisu nikad tvorile međustanice, i sudbonosno je da onaj koji krene tim putem da njime i nastavlja... *Hoćemo li onda evangelizirati svijet* ili radije *posvjetovnjačiti evanđelje?* »A ako sol izvjetri, čim će se ona osoliti?«...

Dobro mi je poznato da se i ovdje — uzimajući od sabora samo onoliko koliko se čini da potvrđuje vlastite stavove — pozivaju na prisutnost karizmi u crkvenoj zajednici i na sudioništvu svega Božjeg puka u Kristovoj svećeničkoj i proročkoj ulozi. Međutim, treba reći da karizme općenito i proroštvo posebno nisu u Crkvi nikada nedostajali. Zaista se ne može prihvatiti mišljenje da je Duh Sveti bio u zaleđenju npr. u stoljećima poslije Tridentskog koncila... A ipak, i u tim istim stoljećima (u kojima se opaža jasno djelovanje Duha Božjega koji je uzdizao svece i učitelje) nisu manjkali nedostaci. Među njima je bilo uprav zatvaranje pred liturgijom koje je tištilo i naše vrijeme, i nasuprot kojega je isti Duh, nakon polagana i trudna dozrijevanja, podigao i provodi koncilsku reformu. Može se dakle i mora pripustiti obilno prisustvo karizmi kao i djelo-

vanje proroštva, ali nije rečeno da je ovaj ili onaj pokret dar Duha i od njega usmjeren. I danas, kao i u korintskoj općini, apostol je onaj koji će pružiti kriterij za raspoznavanje duhova i srediti njihovo korištenje. Da zaključim, uprav autentičan nauk o karizmama — kako ga iznosi Pavao — opet nas vodi na jasan stav Uredbe: »Neka nitko, pa ni svećenik, u liturgiji po svom nahođenju ništa ne doda, ukine ili mijenja«.

(Slijede tri konkretna primjera kod kojih se kardinal potanje zaustavio jer da najčešće pružaju napast za samovoljno uvađanje novotarije: kod homilije, kod sveopće molitve i kod zaključka mise. Ukratko: poželjno je da se propovijedi spremaju ekipno, i ne samo sa svećenicima nego i s laicima, ali se ipak homilija, a još manje dialog kod oltara, ne smije prepustiti samim laicima. To vrijedi i onda kad bi možda, neki prisutan intelektualac bolje govorio od skromnog župnika, kao što ni najslavniji jurista ne može zamijeniti jednostavnog provincijskog suca u izricanju presude. Predviđeno je da se u sveopću molitvu može unijeti jedan ili drugi zaziv prema prilikama i potrebama dotične misne zajednice, ali se kardinal pozvao i na svoja opažanja: ako se sastavljanje čitave sveopće molitve svaki put prepusti misniku ili, još gore, vjernicima, redovito se izrodi u individualizam. Za završetak je mise kardinal pozdravio novi Red mise koji omogućuje da se poslije što kraćih obavijesti Božji narod otpusti na više načina, ali uvijek kako odgovara sakralnosti izvršenog čina).

II

Preostaje mi da dadnem poneki pozitivan mig za prisno provođenje reforme. Čini mi se da se u prvom redu traži velikodušan napor onih koji — ako ne iz svojevrsne duhovne lijenosti koja bježi pred zahtjevom da se revidiraju vlastiti stavovi i nadmaše zastarjele navike — barem iz nerazborita prianjanja uz periferične elemente liturgije kao što je latinski, pjevanje, krajevne tradicije a nadasve osjećaji i sentimentalizam, otežu — po neki put i tvrdoglavo — da sačuvaju oblike iz prošlosti. Tako postupaju sa smještajem oltara, s njegovim namještajem, sa svetim ruhom, s jezikom, sa sudjelovanjem vjernika koje ne potiču a u stvari ga katkada i odbacuju, s nametljivom muzikom koja nadmašuje liturgijsku radnju i riječ ili otuđuje od liturgijskog vremena ili od svetog čina, s nekim posebnim obredima.

Mnogo treba paziti, kad se provodi reforma, da se sveti obred prezentira dostojno. Neka mi se ne uzme za zlo ako kažem da je za *pretkoncilska liturgijska ostvarenja,* više od nemogućnosti da ih se razumije i kod njih sudjeluje, skoro uvijek manjkao onaj dekor što ga kult Bogu uvijek traži. A posebno se to traži danas kad je tehnički napredak stvorio nove prilike. I najudaljenijim i najjednostavnijim ljudima po poljima i gorama kino i televizija otkriše umijeće kako se prezentira... Mislim na dekor svetog ambijenta, pjevanja, ruha, namještaja, poslužitelja, pjevanja, recitacije, kretnji, držanja. Dekor iz kojeg odsijeva prisan i dubok osjećaj te sazrela svijest da Crkva u svetoj liturgiji, a posebno u misi, dostiže vrhunac svoje spasonosne djelatnosti i crpi s izvora svih svojih energija. »Vrhunac i izvor — culmen et fons«, kako je naziva sabor — za koji nije suvišna nego uprav nužna svaka pažnja na pojedinosti. Stoga nema ni uzroka ni izlika da se obred grdi i krpi (»strapazzare«), kako se je nekada govorilo, a isto tako da se još popušta gorim i preživjelim običajima.

Dužan i pastoralno nenadoknadiv smisao za dekor očito traži velik napor osobne priprave. Isto tako traži mnogo rada oko priprave vjernika i posebno suradnika: službenika, čitača, pjevača... Ne bih htio da me se krivo shvati s obzirom na ministrante, ali moram odlučno reći da se barem služba čitača povjeri kome mladiću ili starijemu. Po mogućnosti treba nastojati da su dotični prošli barem kakvu školu izgovaranja. A svakako neka se i malenima ucijepi osjećaj kako je velika njihova uloga. Natuknuo sam tu pojedinost s namjerom da reknem kako u liturgijskim činima nije više moguće popuštati sentimentalnim motivima, kuriozitetima ili tradicijama koje su uostalom prevladane na svim područjima života. A u svakom su slučaju nesposobne da odgajaju k istinskoj religioznosti koja bi se svidjela Bogu Ocu i izgrađivala sinove.

Da liturgijska obnova ne zastane na ritualizmu nego da — prema proročanskoj misli sv. Pija X — postane odlučujući čimbenik zaista kršćanskog odgoja, nadasve je potrebito da samu obnovu u zajednicu vjernika uvede *savjesna kateheza.* Ona neće spremiti samo izvanjsko sudjelovanje, nego će saopćiti duh i omogućiti svjesno, puno i pobožno sudjelovanje. A najviše je poželjno da izvođenje obnove Božji narod učvrsti u vjeri i da ga sjedini u ljubavi.

Tko je s ljubavlju pratio i studirao dokumente koji su već malo-pomalo uveli i osvijetlili nove obrede, sigurno mu nije izbjeglo divno bogatstvo kateheskih elemenata koje oni sadrže i pružaju. Obnovljeni obredi snažni su i po svojim akcijama koje rasvjetljuju i djeluju. Ono što bi do jučer, zanemarujući i ne poznavajući liturgijske čine, marljiv vjernik naučio na teorijskom planu, često suhom i teškom i odijeljenom od stvarnosti, danas, ako samo malo otvori oči i uši a još bolje ako razveže jezik za izgovaranje i pjevanje, to nauči i usvoji preko stvarnosti koje angažiraju čitavo njegovo biće: tijelo i duh, osjetila, razum, osjećaje i volju. Zaista, neshvatljiva bi bila krivnja pastira koji na dohvatu ruke ima tako bogate i ugodne pašnjake, a on bi, u svojoj nemarnosti odbio da na njih vodi svoje stado.

Svećenicima bih želio saopćiti ovo svoje uvjerenje: nikada neće na zemlji dovoljno blagoslivljati čas kad su se čestito i s povjerenjem približili liturgiji te kad su je ozbiljno i prisno približili zajednici. To je moje iskustvo koje proživljavam već godinama i svakog mi se dana čini življim i utješnijim.

Ni najvrsnija kateheza, usuđujem se reći, ne bi bila dovoljna za istinsku primjenu reforme, ako ne bi preko inteligentnog liturgijskog sudjelovanja vodila do sazrijevanja dubokoga i autentičnog osjećaja crkvene zajednice. Obnovom treba doći do toga da se osjeća i proživljava nadnaravno sjedinjenje obitelji Božje djece u vjeri i ljubavi. Takvo će sjedinjenje biti onaj divan plod najizvrsnijeg liturgijskog slavlja koje se sastoji od euharistijskog sastanka, a on je korijen od kojega se hrani kršćanska zajednica i osovina o koju se drži njezin život.

O tome nam svjedoče Djela apostolska kao i svi novozavjetni i poapostolski spisi i sa svom nam sigurnošću govore o tom dragocjenom bogatstvu liturgijskih sastanaka: Sastojalo se od slušanja naviještane Božje riječi odakle izvire vjera, i od lomljenja Božjeg kruha na oltarnom stolu. Takvi su sastanci od mnoštva vjernika tvorili jednu dušu, jedno srce, jedno tijelo. Iz sv. Pavla i iz misnih anafora se vidi da su tako u Jeruzalemu nastale bratske gozbe i sakupljanje za potrebne. To je navelo Tertulijana da zapiše: »Ne ustručavamo se izmjenjivanja dobara; kod nas je sve zajedničko osim žena« (Apolog. 39). A Didahè izvodi logički zaključak: »Ako međusobno dijelimo nebeska dobra, kako ne bismo s potrebnima dijelili zemaljska dobra?«

Liturgijsko sudjelovanje treba dovesti na socijalnu ali nadnaravnu razinu, da ono postane, prema odredbi sabora, zaista »puno«. Okupljena se zajednica mora osjećati kao Božja obitelj: radosti i boli treba porazdijeliti, potrebne treba stvarno pomoći, i to osjetljivom žrtvom u svjetlu vječne riječi i u snazi Kristove žrtve. Previše smo se obikli na individualističko prisustvovanje, ne duša i srdaca nego brojeva, čak do te paradoksne točke da se nađe onih koji se tuže da ne mogu moliti jer je oko njih mnogo osoba koje mole. Provalija je to u koju se pada kad se zaboravi Boga, jedino očinstvo koje omogućuje da se priznajemo braćom bez razlike na boju, klasu, kraj. To je egocentričnost koja Boga ostavlja u sjeni, ako ga još i ne odbaci.

Velik će to biti napor i traži srazmjernu duhovnu pripremu, traži od svećenika istinsko nadahnuće ljubavi, posvemašnje odvajanje od stvari i velikodušno zalaganje. Nadasve traži nadnaravni duh koji će u svećenika i oko svećenika opet unijeti Boga, njegovo svjetlo, njegovu akciju, njegovu ljubav. Na taj će se način te stvarnosti osjetiti već u akciji pastira koja će sama po sebi uplivati da obitelj vjernika bude njom prosvijetljena i prožeta . . .

Potreban je, dakle, nadnaravan život prezbitera. Ne njegovo posvjetovnjačenje i sekularizacija, nego produbljenje puno ljubavi koje će se postići i braniti nutarnjim životom. Tada će se liturgijski čin pripremati u šutnji, u sabranosti, u trajno prakticiranoj molitvi bez odstupanja. A sve to s uvjerenjem, što ga je potvrdio sabor, da se savez naroda s njegovim Bogom ne promiče i da se veze između Božjeg naroda ne učvršćuju nego kad se zadržavamo na Sinaju u otajstvenom ali plodnom i preobražujućem slušanju Božje riječi koja jedina stvara i daje vječni život i uskrsnuće.

Priredio o. M. K.

KAKO ODGOJITI PASTORALNU LJUBAV PREMA BUDUĆEM STADU

Odgoj duhovnih pastira, po uzoru Dobrog Pastira, nije briga Crkve samo od jučer nego od njezina početka. Sam je Krist usmjerio odgoj apostola »pastoralno« rekavši im kod izbora: »Učinit ću vas ribarima ljudi« (Mat 4, 19). Sveti Pavao piše »Pastoralne poslanice« da pouči Timoteja i Tita o duhovnoj pastvi. U Crkvi se uvijek vodilo računa da budući svećenici budu i pastoralno formirani.

Liturgijsko sudjelovanje treba dovesti na socijalnu ali nadnaravnu razinu, da ono postane, prema odredbi sabora, zaista »puno«. Okupljena se zajednica mora osjećati kao Božja obitelj: radosti i boli treba porazdijeliti, potrebne treba stvarno pomoći, i to osjetljivom žrtvom u svjetlu vječne riječi i u snazi Kristove žrtve. Previše smo se obikli na individualističko prisustvovanje, ne duša i srdaca nego brojeva, čak do te paradoksne točke da se nađe onih koji se tuže da ne mogu moliti jer je oko njih mnogo osoba koje mole. Provalija je to u koju se pada kad se zaboravi Boga, jedino očinstvo koje omogućuje da se priznajemo braćom bez razlike na boju, klasu, kraj. To je egocentričnost koja Boga ostavlja u sjeni, ako ga još i ne odbaci.

Velik će to biti napor i traži srazmjernu duhovnu pripremu, traži od svećenika istinsko nadahnuće ljubavi, posvemašnje odvajanje od stvari i velikodušno zalaganje. Nadasve traži nadnaravni duh koji će u svećenika i oko svećenika opet unijeti Boga, njegovo svjetlo, njegovu akciju, njegovu ljubav. Na taj će se način te stvarnosti osjetiti već u akciji pastira koja će sama po sebi uplivati da obitelj vjernika bude njom prosvijetljena i prožeta . . .

Potreban je, dakle, nadnaravan život prezbitera. Ne njegovo posvjetovnjačenje i sekularizacija, nego produbljenje puno ljubavi koje će se postići i braniti nutarnjim životom. Tada će se liturgijski čin pripremati u šutnji, u sabranosti, u trajno prakticiranoj molitvi bez odstupanja. A sve to s uvjerenjem, što ga je potvrdio sabor, da se savez naroda s njegovim Bogom ne promiče i da se veze između Božjeg naroda ne učvršćuju nego kad se zadržavamo na Sinaju u otajstvenom ali plodnom i preobražujućem slušanju Božje riječi koja jedina stvara i daje vječni život i uskrsnuće.

Priredio o. M. K.

KAKO ODGOJITI PASTORALNU LJUBAV PREMA BUDUĆEM STADU

Odgoj duhovnih pastira, po uzoru Dobrog Pastira, nije briga Crkve samo od jučer nego od njezina početka. Sam je Krist usmjerio odgoj apostola »pastoralno« rekavši im kod izbora: »Učinit ću vas ribarima ljudi« (Mat 4, 19). Sveti Pavao piše »Pastoralne poslanice« da pouči Timoteja i Tita o duhovnoj pastvi. U Crkvi se uvijek vodilo računa da budući svećenici budu i pastoralno formirani.

Razumljivo je onda da II vatikanski sabor koji je »pastoralno« usmjeren opravdano traži »ut sacerdotalis institutio semper congruat *pastoralibus* necessitatibus illarum regionum in quibus mynisterium exercendum sit« (OT, 1), a kao zadnje što traži o duhovnoj formaciji svećeničkih kandidata jest zelus da sve ljude privedu Kristu.

Jasno je, dakle, ŠTO Sabor hoće s obzirom na odgoj budućih svećenika. Čitavi odgoj mora biti pastoralno usmjeren. Kultura, sveta znanost, moralni život i asketsko-osobna izgradnja mladih klerika mora biti upravljena prema evanđeoskom djelovanju. Oni moraju izići u svijet puni apostolskog žara.

KAKO to postići? Sabor, dajući samo opće smjernice, kao da ostavlja našoj invenciji da pronađe način. Drukčije ne može ni biti. Jedan te isti cilj može se postići na razne načine. Razboritost, koja ima pred očima ne samo opće smjernice nego i sve okolnosti, pronaći će najbolji put. Mi se stoga opravdano pitamo: kako u svećeničkim kandidatima odgojiti pastoralnu ljubav prema budućem stadu?

Nemoguće je tu dati taksativna pravila osim jednoga: pronalaziti putove! Možemo samo iznijeti smjernice koje se slažu sa smjernicama Sabora, suvremenom psihologijom, sociologijom i pedagogijom, te sve fundirati na teologiji, znajući da je ništa i onaj koji sadi i onaj koji zalijeva, nego da je sve Bog koji daje da uzraste (1 Kor 3, 7).

1. Vertikala najpotrebnija

Pastoralna ljubav se svodi na ljubav prema bližnjemu, a ova je, shvaćena kršćanski, teološka krepost. Kršćanin, a svećenik pogotovo, svoga bližnjega ljubi radi Boga jer u bližnjemu vidi izlijev Božje ljubavi. Ljubav prema Bogu potiče nas da ljubimo sve što i Bog ljubi. »Bog je tako ljubio svijet da je dao svoga jedinorođenog Sina... da se svijet spasi po njemu« (Iv 3, 16—17). Zato istinska pastoralna ljubav može biti samo kod onoga kojega je obuzela ljubav prema Bogu. Božje prijatelje, Božju djecu, može pravo ljubiti samo onaj koji Boga pravo ljubi. Raspaliti u nekome ljubav prema Bogu, znači i pastoralno ga zagrijati. Tu vertikalnu komponentu pastoralne ljubavi treba naglasiti upravo danas kad horizontalizam preuzima mah na području teologije.

Osim toga, pastoralna ljubav jednoga svećenika nije bez vjerskog sadržaja, puka filantropija koja promatra čovjeka samo u ovozemnim okvirima i tu mu želi pomoći, nego se proteže i preko tih granica — do u vječnost. Pastoralna ljubav promatra čovjeka u odnosu prema Bogu koji silazi k čovjeku da bi ga spasio, želi da se čovjek svijesno i odgovorno uključi u Božji plan spasenja. Pastoralna ljubav, dakle, promatra čovjeka — sub specie aeternitatis, želeći ga osloboditi paklenih muka i osigurati mu blaženu vječnost. Takva ljubav, čije se dimenzije protežu do u vječnost, kudikamo je savršenija od one čije su granice omeđene prostorom i vremenom. Dakako, pastoralna ljubav ne odbacuje brigu za čovjeka ni na ovom svijetu, ali se tu ne zaustavlja. Pače, i sve ovozemno djelovanje obavlja pod vidom vječnosti.

Da bi čovjek, odnosno budući svećenik, Boga uzljubio, shvatio svu važnost vječnosti i zalagao se za spas ljudi potrebno je da Boga »vidi« i da »uđe« u vječnost. Samo onaj tko je »vidio« Boga i slavu njegovu, može ga uzljubiti čitavim srcem i angažirati se za njegovu stvar i svoje poslanje. Napori apostola, sve do mučeništva, za Boga i za spas duša postaju nam sasvim razumljivi kad znamo da su vidjeli slavu Njegovu (Iv 1, 14).

Kad čovjek »vidi« Boga »licem u lice« (Suci 6, 22) i u njemu svoje poslanje, tj. Božju volju s obzirom na sebe, obuzme ga sveto strahopočitanje i doživljava mysterium fascinosum. Jeremija to priznaje riječima: »Ti me zavede, o Jahve, i dadoh se zavesti, nadjačao si me i svladao me« (Jr 20, 7). Pavao je postao apostol naroda poslije takvog susreta s Kristom (Dj 9, 3—6). Dakako, mi ne trebamo računati na izvanredne Božje zahvate, na viđenja i revelacije. Opravdano se onda pitamo: Na koji način pomoći budućem svećeniku da Boga »vidi« da »siđe« u pakao, da »uziđe« na nebo pa da tako doživi mysterium fascinosum i da ga obuzme žeđ za općim spasenjem.

Kod toga ne smijemo precjenjivati ulogu odgojitelja kao da sve o njima ovisi. Božje djelovanje u kandidatu i njegovo sudjelovanje s Božjim djelovanjem postaje glavni faktor. Bez toga bi bilo sve suvišno. Zato će molitva biti naša prva dužnost. Moliti Gospodara žetve da zove u svoju žetvu i da se pozvani odazovu. Krist nas je na to upozorio (Mat 9, 37). On je to pokazao i svojim primjerom: molio je za apostole (Iv 17, 6—19); za Petra — da ne popusti u vjeri (Lk 22, 31); za sve — da im Otac pošalje Drugog Tješitelja (Iv 14, 15—17).

Zatim treba privikavati kandidate da žive u intimnom i neprestanom jedinstvu s Bogom. Koncil to traži (OT, 8). To će postići proživljavanjem Pashalnog mysterija, vjernim čitanjem i meditiranjem Božje Riječi, aktivnim sudjelovanjima u misterijima Crkve, posebno u Euharistiji i božanskom oficiju. Na taj će način osjetiti blizinu Božju, sazorit će u njima misao: Bog nije nešto daleko i povijesno, nego je među nama. Tako će »vidjeti« Boga, spoznati njegovu volju i oduševljavati se za njegovu službu.

Osim toga, treba pomoći kandidatu da sebe pronađe u planu Providnosti, da vidi da li ga Bog zove ili ne, što s njim namjerava? Intimni i iskreni razgovori s kandidatom, njegovo vladanje i nastojanje, njegove sposobnosti i intencije omogućit će da mu se u tom pomogne. Kad se kandidat pronađe u planu Providnosti, tj. kad i on i mi upoznamo s moralnom izvjesnošću, što Bog od njega hoće, odnosno da ga hoće kao svoga svećenika, onda ga poticati na sudjelovanje s milostima koje su mu dane. »Svojstvo dobroga duhovnog vođe, upozorava Benigar, sastoji se u tome da zna prosuditi onaj stupanj savršenosti koji je predodređen pojedinoj duši i da odvagne veličinu milosti kojima je Bog obasuo dušu, te da je upravi na velikodušno sudjelovanje s milostima koje su joj dane« (Comp. theologiae spiritualis,[2] Roma 1964, br. 324).

Čovjek se zaista oduševljava za svoje poslanje kad vidi svu njegovu uzvišenost. Pokazati kandidatu uzvišenost svećeničke službe na koju je pozvan, doista znači i oduševiti ga za nju. Ne bi se smjelo dogoditi da bilo tko više cijeni svećeničku službu od samog svećenika, odnosno svećeničkog pripravnika. Njemu to mora biti životni ideal. Jedino će tako u svom zvanju naći i životnu radost iz koje će se izvijati zahvalnost Bogu za odabiranje na svećeničku službu i velikodušno žrtvovanje u toj službi.

Osim uzvišenosti svećeničke službe kandidatima treba predočavati i potrebu svećenika danas. Ne kao da Bog ne bi mogao spasiti čovjeka bez nas, nego jer je velikodušan hoće ga spasiti po nama. Toliko nas je počastio da nam je dao dio svoje moći i svoje spasenje učinio ovisno o našem djelovanju. Bez sumnje, ta misao oduševljava. Krist je tako oduševljavao apostole rekavši im: »Žetva je velika, a poslanika malo« (Mt 9, 37). Tako je svemogući oduševio Izaiju. Pokazao mu je bijedu svoga naroda i pitao: »Koga da pošaljem?« Izaija je spremno odgovorio: »Evo me, mene pošalji!« (Iz 6, 8).

Uvidjeti uzvišenost svoga poslanja, smatrati se počašćenim što me Bog pozvao, biti svjestan da o meni ovisi spasenje mnogih — to je tlo na kojem raste i razvija se pastoralna ljubav, onda moramo pripremiti u njemu takvo tlo.

Svaka istinska ljubav, pastoralna pogotovo, mora biti spremna na žrtvu. Koliko je tko spreman žrtvovati se za spas ljudi, toliko ga je obuzela pastoralna ljubav. Zbog toga u budućem svećeniku treba odgajati smisao za žrtvu. Apostol mora i danas propovijedati »Krista razapetoga« (1 Kor 1, 23), odricati se sebe radeći za spas duša, često sjedati umoran od putovanja (usp. Iv 4, 6) tražeći izgubljene ovce. Zato Koncil svećenicima i stavlja pred oči Krista »koji je predao samoga sebe za nas da nas otkupi...« (Tit 2, 14), kako bi i oni u samima sebi mrtvili tjelesna djela i potpuno se predali na službu ljudi (usp. PO, 12).

Međutim, svako naše nastojanje kao da je osuđeno na neuspjeh čim počnemo tražiti žrtvu. Današnji čovjek kao da želi riječ »žrtva« izbrisati iz svoga riječnika, a još više iz svoga života. Iz takve sredine dolaze redovito i u naša sjemeništa. U pokoncilskom gibanju stvara se mentalitet i u našim redovima da je Koncil, ukinuvši stare forme pokore i žrtve, deobligirao nas od same pokore i žrtve. Sve to kao da otežava odgoj kandidata da uz pastoralnu ljubav moraju imati i smisao za žrtvu.

Ne smijemo ipak biti pesimisti. Mislim da se ne radi toliko o nesmislu za žrtvu kod današnje mladeži koliko o načinu na koji se ta misao iznosi i traži. Žrtva se nikada ne smije predstavljati kao cilj nego samo kao sredstvo, niti samo insistirati na određenim formama žrtve i pokore. Kad nekoga istinski uspijemo zagrijati za ideal, za cilj, vidjet ćemo da ima smisla i za žrtvu. Tako je i u pastoralnoj ljubavi.

Koncil je odabrao taj put. Kandidatima treba iznositi Krista i njegovo djelovanje kao uzor, poniznu i sinovsku ljubav prema Crkvi i crkvenim poglavarima kao nužni zahtjev izgradnje Kristova Mističnoga Tijela, a svećeničku službu shvaćati ne kao dominaciju nego kao služenje Bogu i kao rad na spasenju duša. Zbog toga odricati se svega što bi to sprečavalo ili umanjivalo da postanemo slični Kristu propetomu. (usp. OT, 9).

Bez sumnje, taj je put bliz daašnjem mentalitetu. Ako ga budemo prakticirali, odgajat ćemo u budućim svećenicima ne samo pastoralnu ljubav nego i smisao za žrtvu.

2. Horizontalna istovremeno

Teoriju treba realizirati u praksi, ljubav treba pokazati na djelu. To je ta horizontala u kršćanstvu koja mora ići zajedno s vertikalom. Budući da formacija svećeničkih kandidata mora biti pastoralno usmjerena, potrebno je da kandidati i *pastoralno djeluju* tako će ne samo teoriju primjenjivati u praksi nego će, djelujući pastoralno, s većom slobodom prihvatiti svećeničku službu (OT, 12) te povećavati pastoralnu ljubav. Čovjek se usavršava u onom čime se bavi, to sve više zavoli, ako s ljubavlju vrši, to mu stvara i životno veselje.

Krist je tako postupao s učenicima. Dok ih je odgajao za pastire duša slao ih je »na praksu« (Lk 9, 10). Oni su se vraćali s apostolskih putovanja puni doživljaja, životne radosti i zagrijanosti za apostolsku službu (usp. Lk 9, 10).

Potrebno je tako postupati i sa svećeničkim kandidatima. Koncil izričito traži da đakoni prije svećeničkog ređenja, za neko vrijeme (per congruum tempus) djeluju kao đakoni (OT, 12). U duhu je Koncila da svećenički kandidati pastoralno djeluju i za vrijeme teološkog studija. Pitanje je samo kako to realizirati.

Prvo pastoralno djelovanje svećeničkih pripravnika moralo bi biti *sv. liturgija.* Koncil traži da oblikovanje duhovnog života klerika mora biti liturgijsko. Mora ih se tako uputiti u svete obrede da ih shvate i svom dušom s njima sudjeluju (SC, 17). Instrukcija Sv. Zbora obreda o ispravnom provođenju liturgijske konstitucije traži da »klerici često vrše liturgijske službe svoga reda, tj. službu đakona, podđakona, akolita, lektora i povrh toga službu tumača i pjevača« (br. 13b). »Prikladno je da bar na veće blagdane pitomci učestvuju u Euharistiji okupljeni oko biskupa u stolnoj crkvi« (isto mj. br. 15). Slično tako i molenje božanskog časoslova, posebno Pohvala i Večernje (usp. isto mj. br. 16).

Sve to Koncil spominje radi liturgijske formacije budućih svećenika. Međutim, pobožno obavljanje liturgijskih čina ujedno je i pastoralno djelovanje. Na taj način klerici stupaju u kontakt s Božjim pukom na svoj specifičan način. Mnogo bi koristilo kad bi klerici pomagali vjernicima da što aktivnije sudjeluju u svetim činima: kao tumači, kao predvodđači pjevanja, recitiranja, kao pokazivači odgovarajućih tekstova u misalima, pjesmaricama, molitvenicima... Sve to zahtijeva da se klerici osposobe, odgoje za takvo

djelovanje i da im se omogući tako djelovati. Bez sumnje će se onda u njima produbljivati duhovni život i povećavati ljubav da taj život unesu i u druge.

Čitanje Svetog pisma u sklopu liturgijskih obreda, kod blagoslova s Presvetim, posebno u službi Božje riječi (celebratio verbi Dei, SC, 35, 4), dobilo je po Koncilu odgovarajuće mjesto. To čitanje, posebno službu Božje riječi, koju Koncil vruće preporuča, trebalo bi povjerovati klericima. Oni su jako otvoreni prema tome. Možda to i ozbiljnije shvaćaju od starijih. Mislim da nema ni poteškoće to sprovesti, barem u sjemeništima i redovničkim zajednicama.

U vezi s čitanjem Svetog pisma dolazi u obzir i *homilija* i *kratke propovijedi* prigodom raznih pobožnosti npr. svibanjske pobožnosti. Može li se i za to računati na klerike? Može. Koliko znam, ponegdje se prakticira i vrlo pozitivno djeluje. Klerike to angažira, spremaju se marljivo, nastupaju ozbiljno. Potrebno je samo pokrenuti pitanje u zgodno vrijeme i stvar organizirati. Dakako, ne treba čekati završetak teološkog studija, ređenje za đakona, i udjeljivanje jurisdikcije da bi se počelo. U sjemeništima, teologijama i redovničkim zajednicama može se početi odmah. Pohvalno je za one zajednice koje su se u tom već uhodale.

Koncil predviđa, kako smo spomenuli, da đakoni »per congruum tempus« obavljaju đakonsku službu prije nego budu zaređeni za svećenika (OT, 12). Morali bi, dakle, i *propovijedati* jer na đakone spada i »praedicare« (obred ređenja). Potrebno bi bilo posebno se zabaviti tim pitanjem: kako provesti u život da naši bogoslovi propovijedaju i prije svećeničkog ređenja, barem kao đakoni. Čini se da u tome nismo još ni led probili. Kad bi se to realiziralo, sigurno bi pastoralni odgoj budućih svećenika bio mnogo potpuniji, a pastoralna ljubav mnogo savršenija.

I *katehiziranje* tome mnogo pridonosi, a klerici ga mogu prakticirati i bez jurisdikcije. Potrebno ih je u to samo uputiti i omogućiti im da katehiziraju. Znam da je potreban studij katehetike, ali zar se nikada ne bi moglo početi prije nego što se završi taj studij? Može s jednostavnim stvarima. I to bi bilo nužno potrebno. Mladi bogoslov ima toliko vjerskog znanja da može govoriti o vjeri onima koji nisu išli na vjersku pouku možda više od dva mjeseca. Oni će redovito znati bolje od starijih spustiti se do dječjeg shvaćanja. Bilo bi previše kad bi bogoslovi redovito držali kateheze,

ali povremeno je nužno potrebno i ostvarljivo. Negdje se to i ostvarilo. Preko praznika pod vodstvom iskusnog dušobrižnika, odnosno katehete, bogoslovi bi veoma dobro i korisno katehizirali. Tokom studija katehetike bogoslovi bi mogli ne samo izrađivati kateheze, nego i praktično katehizirati. Vjersko neznanje koje bi uočili u tim prigodama, povećalo bi u njima apostolski žar.

Vjerska štampa igra veliku ulogu u vjerskom odgoju. Buduće svećenike bi trebalo poticati i na takav oblik apostolata. Kod nas se već nešto ostvarilo u tom pravcu. Mislim da svako ostvarenje na tom polju doprinosi pastoralnom oblikovanju klerika.

Nastupi bogoslova na kulturnim programima, ne samo u okviru odgojnog zavoda nego i pred širom publikom, također je jedna vrsta apostolata. Takvi nastupi od koristi su ne samo vjernicima nego i bogoslovima. Njih to angažira, nastoje na taj specifičan način pred gledaocima osvijetliti vjerske istine. I svaki uspjeh daje im novi elan koji im koristi za budući apostolat.

Karitativna ljubav prema ljudima koji su u bijedi, u potrebama, u bolesti... uvijek je bila prisutna u kršćanstvu. Ona i danas živi u Crkvi. S njom bi trebalo zadojiti buduće svećenike. Najbolji put do toga jest djelovati u tom pravcu. Svjedoci smo kako mlade klerike oduševljava kad doznaju kako su njihovi kolege posjetili neki starački dom, pomogli bijednima, dali krv za unesrećene... Na nama je da ih u tom pravcu odgajamo i omogućimo da čine takva djela.

Ekumenski duh koji vlada u Crkvi, osobito poslije Sabora trebao bi obuzeti i buduće svećenike. Neće se to postići samo teorijom. Potrebni su i »ekumenski« susreti među bogoslovima. Možda bi bilo najpotrebnije početi sa susretima između samih svećeničkih kandidata raznih naših biskupija i redovničkih Provincija. Teološki fakultet u Zagrebu, na kojem se susreću bogoslovi svih naših biskupija i redovničkih provincija, bez sumnje dobrotvorno djeluje u tom pravcu. No, trebalo bi misliti i ostvarivati češće susrete i s kandidatima drugih vjerskih zajednica, osobito s odijeljenom istočnom braćom.

Eksperimentirati i tražiti nove putove apostolata. To Crkva danas odobrava i potiče. Da li bi se takvo nešto moglo pokušati i s našim kandidatima? Oni su vrlo bliski menta-

litetu današnjih ljudi, osobito mladosti, zato vjerujem, ako su zagrijani vječnim idejama, da bi pronašli i prikladne načine kako bi se zagrijali i današnji ljudi tim istim idejama. Jedno je sigurno, kad bi djelovali u tom pravcu, sami bi se prisiljavali da misle i djeluju pastoralno. To bi onda rađalo pastoralnu ljubav.

Zaključak

Ovo horizontalno djelovanje budućih svećenika nije bez pogibli. Ali tako je bilo i s prvim apostolskim radnicima. Krist ih je ipak slao na apostolska putovanja. Da odstrani od njih pogibli koje bi mogle radi toga nastati, prije poslanja poučio ih je kako će se vladati (usp. Mt 10, 5), a po povratku povlačio bi se s njima »na samotno mjesto« (Lk 9, 10), da sasluša njihove doživljaje i da ih pouči. Slično bismo i mi morali činiti s našim kandidatima.

Jedna od najvećih pogibli i jedna od naših najvećih bojazni jest: ako će budući svećenici pastoralno djelovati, ako će se i horizontalno oblikovati, onda neće učiti, trpi teorija i slabi vertikala. Treba spasiti i jedno i drugo. Jedno ne smije biti na štetu drugoga. Mi moramo biti svijesni da živimo u vremenu kad se skoro za svako radno mjesto traži 3, 5, 10 godina prakse.

Pa zar budućeg svećenika poslati na »radno mjesto« bez imalo prakse? Zar i praksa nije škola, učenje? Moramo biti uvjereni da se ne može budućeg svećenika pastoralno formirati niti u njemu odgojiti pastoralnu ljubav bez pastoralnog djelovanja. Teorija bez prakse nije djelotvorna. Horizontala bez vertikale, kao i obratno, čini kršćanstvo krnjim. Po raznim formama pastoralnog djelovanja budući svećenik se angažira na svom specifičnom polju. Uvijek je bolje angažirati ga na tom polju nego ga samo odvraćati od zanimanja na drugim poljima što ne spadaju ili nisu nužno potrebni budućem svećeniku.

Formacija budućeg svećenika, vertikalno i horizontalno, dajući prvo mjesto vertikalnoj formaciji, stvorit će svećenika kakvog Crkva danas traži: puna pastoralne ljubavi. Poteškoće koje susrećemo u tom djelovanju ne smiju nas smesti niti obeshrabriti.

O. Š. Šipić

MANJE EGOIZMA I EKSKLUZIVIZMA

Borba protiv KALEŽA nije prestala, iako su hrvatski biskupi izglasali da KALEŽ ostane u MISNOM KANONU. U knjižici »Vodič kroz obnovljenu Misu«, koju je nedavno izdala KS u Zagrebu, više od trideset puta namjerno se navodi riječ ČAŠA, a svugdje se izbjegava riječ KALEŽ. To je jasan odjek usklika dvojice članova liturgijske prevodilačke komisije u B. Luci: »Kad nestane biskupa, koji su izglasali Kalež, onda će nestati Kaleža u Misnom Kanonu!«

Isto tako učinio je i priređivač novog Lekcionara. Iako u BIBLIJI stoji KALEŽ, u Lekcionaru je zlonamjerno stavljena ČAŠA. I priređivač je uspio podmetnuti biskupima, da potpišu na to svoja imena! Kako se ljudi na položaju igraju podvala???!!! Za koga je priređen i izdan »Vodič...«? Za hrvatske biskupe i svećenike! Zar onda takvo pisanje nije teroriziranje i izazivanje hrvatskih biskupa i svećenika? I nije li to, u najmanju ruku, neuredna mana kapricioznosti, koja je ružna kod svakoga, a posebno kod svećenika i redovnika?

Neprestano se govori o »braći ljudima«, o dijalogu sa svima, a vrlo često oni, koji o tome pišu, drže se zapravo monologa, a od drugih očekuju jednu jedinu riječ: Amen!

Ne radi se samo o problemu: ČAŠA-KALEŽ! Neki hrvatski svećenici i redovnici u svojim člancima i spisima javno napadaju sve one, koji ne misle kao oni. Ti su napadaji podrugljivi, puni ironije i sarkazma. Dopisi i članci s drukčijim mišljenjem zlonamjerno se iskrivljuju i parcijalno objavljuju ili se potpuno odbacuju. I tako druga strana niti može iznijeti svoje mišljenje niti se braniti. Ima i takvih, koji se u štampi hvale svojom podrugljivošću kao kreposnim činom.

Naša katolička štampa ne smije biti monopol nekolicine. Ne smije biti strančarska. Hrvatski katolički narod uzdržava našu katoličku štampu, pa svi moraju imati jednaka prava u toj štampi iznositi svoje mišljenje.*)

---

* 1. Zar nije znak nezrelosti podrugljivo napadati i ušutkavati našeg najsposobnijeg svećenika-publicistu, ispovjedaoca vjere, Dra Čedomila Čekadu? Potrebno je, da u hrvatskom narodu netko upozorava na opasnosti koje bi nas mogle zadesiti. Kad se kuća zapali, kasno je vikati! Zar nije sada kasno upozoravati Holandiju, kad je požar previše zahvatio Crkvu u toj zemlji? »I zbunjuje katolike svega svijeta« — kako reče kard. Journet!

2. Naša je BIBLIJA opterećena velikim manjkavostima, jer su bili ignorirani neki naši stručnjaci, ne samo jezični nego i biblijski. A to se nije smjelo dogoditi.

3. I MISNI tekstovi na hrvatskom jeziku ne bi bili ovakvi, da su priređivači konsultirali najbolje stručnjake!

Svi moramo znati i upamtiti, da ekskluzivnost, podrugljivost nije krepost, nego teška mana. Posebno kod svećenika i redovnika!

Evo, kako neki pametni ljudi o tome pišu:

a) Thomas Jefferson: »Ruganju se utječemo samo onda, kad je razum protiv nas!«

b) Tennyon: »Ruganje je dah sitne duše!«

c) Nicolay: »Drugoga napada čovjek male vrijednosti, koji misli da će sebe podići ponizujući ostale!«

d) Oscar Wilde: »Cinik je čovjek, koji zna cijenu svojih stvari, ali ne zna vrijednost ni jedne!«

Ne ću iznositi imena! Nomina sunt odiosa! Samo napominjem, da se podrugljivo pisanje može naći na stranama »Svezaka«, »Glasa Koncila« i »Veritasa«.

Prošle godine, kad se kod nas toliko ratovalo protiv sakralne riječi KALEŽ, zanimalo me, kako stoji s ostalim narodima. O tome su mi spremno poslali podatke:

1) Mons. Matiša Zvekanović, biskup iz Subotice;
2) Mons. Alojz Turk, gener. vikar iz Beograda;
3) Dr Vladimir Merćep, prof. teologije iz Rima;
4) Luigi Bressan, stud. prava na Gregorijani u Rimu.

Prema primljenim podacima evo kako stoji s KALEŽEM u Misnom Kanonu:

1. Španjolci i Latinoamerikanci: Caliz
2. Portugalci: Calice
3. Talijani: Il Calice
4. Nijemci, Austrijanci i Švicarci njem. jezika: Der Kelch
5. Francuzi, Švicarci i Kanađani s franc. jez.: Le Calice
6. Englezi, USA, Canada s engl. jezikom: Cup, a ne Glass
7. Poljaci: Kielich
8. Česi i Slovaci: Kalich
9. Mađari: Kehely
10. Litvanci: Kielikas
11. Maltažani: Kalci

12. Filipinci: Kalis
13. Holandezi i Flamanci: Kelk
14. Slovenci: Kelih
15. Afrikanci-swaili: Kalisi

Kad su u vezi s tim neki Hrvati poslali svoje dopise i članke Uredništvu Glasa Koncila, njihovi prilozi nisu bili uvršteni, jer su pisali protiv desakralizacije i uklanjanja riječi Kalež iz Misnog Kanona. Iznosim ovdje samo dva primjera:

1) Dr fra Karlo Jurišić, profesor iz Makarske pisao mi je ovako prošle godine: »Ovih dana poslao sam GK svoje mišljenje o riječima KALEŽ-ČAŠA, gdje se slažem s Vama. Samo ne znam, da li će mi to štampati...« Međutim GK to nije htio uvrstiti!

2) Dr Ivan Vitezić, profesor u Beču (svjetovnjak) ovako mi je pisao: »... Nije se radilo o članku, nego o dopisu, koji Vam u prijepisu zbog obavijesti šaljem:

Dopis sam poslao (običnom poštom) 12. svibnja o. g. s molbom za uvrštenje. Kako u dva (ili tri) slijedeća broja GK dopis nije objavljen, pomislio sam, da ga možda uredništvo nije primilo. Zato sam 19. lipnja uputio uredništvu preporučenom poštom slijedeće pisamce: »Pred više od mjesec dana (12. pr. mj.) pisao sam Vam jedno kratko pismo i priložio jedan dopis za GK. Molim Vas, da mi odgovorite, je li ta pošiljka došla u ruke uredništva GK. Prilažem poštanski kupon za odgovor«. Nikakva odgovora međutim nisam primio. Ne znam, kakvo se opravdanje može naći za ovakvo ponašanje, utoliko više, što je ovo bio moj prvi dodir s uredništvom dotičnog lista.

Što se same stvari tiče, tj. upotrebe riječi »kalež« ili »čaša« u Misnom Kanonu, ja sam — kako vidite — samo nabacio nekoliko primjedbi. Bilo bi dobro kad bi netko to pitanje iscrpnije obradio, da se razni — dobronamjerni — poklonici pomodarstva uvjere, da razlozi govore u prilog kaleža. Oni, koji vojuju za »našu« riječ čaša, mogu se iz svih etimoloških rječnika uvjeriti, da je ona neslavenskog porijekla. Odlučujuće je međutim — danas — njezino stvarno značenje u hrvatskom jeziku, a to je: individualna mala posuda za piće, na koju je — sa stanovišta pravilnog jezičnog osjećanja — jedva moguće primijeniti riječi »pijte iz njega svi«...

Evo još u potpunosti dopisa Dra Ivana Vitezića:

ZA STVARNIJI RAZGOVOR O ČAŠI I KALEŽU

Iz pisanja Š. B.-a u GK br. 9. proizlazi, da bi glavni razlozi u prilog »čaše« bili »deklerikalizacija liturgije« te »tisućgodišnja hrvatska liturgijska tradicija«. Bez obzira na to, da mi se izraz »klerikalni«, kojim se Š. B. (sva je prilika, i sam klerik) u ovoj stvari na više mjesta služi, čini neprikladnim, treba reći, da se ipak radi o svetom činu, a ne o običnom jelu, zakusci ili gozbi. To nas međutim ne priječi, da se pritom ne bismo služili riječima iz dnevne upotrebe, ako one nisu baš vulgarne ili nedostojne. Među ove potonje čaša zacijelo ne ide. Ali današnje značenje riječi čaša jest upravo ono, koje navodi D. N. u istom broju GK, što svatko iz svakidanje upotrebe zna (a potvrđuju nam to i naši današnji rječnici). Prema tome, kalež — u usporedbi s današnjim značenjem riječi čaša — više odgovara onom »pijte iz njega svi«, iako je kalež uistinu dosad uglavnom bila riječ saknalnog karaktera.

Što se pak čaše u »tisućgodišnjoj hrvatskoj liturgijskoj tradiciji« tiče, trebalo je reći, da se to odnosi na staroslavensko (odnosno starohrvatsko) bogoslužje. Pri tome treba i opet kazati, da se je značenje riječi »čaša« u Hrvata razvijalo i mijenjalo. Čaša je u staroslavenskom kanonu značila posudu iz koje se pilo, dočim je u narodu (npr. na Krku) značila i znači zdjelu posebnog oblika, iz koje se jede. Tako se je u Misi na oltaru govorilo »čaša«, a u sakristiji i inače ta se je posuda zvala kalež. Kad se u jednom dopisu u spomenutom broju GK govori o »našoj« čaši i »tuđici« kaležu, valja reći, da je i jedna i druga riječ »tuđica« — jedna starija, druga mlađa, ali također časne starine, — a danas su one obje hrvatske riječi, pa njihovo podrijetlo s obzirom na njihovu upotrebu u Kanonu (i ovo je tuđica, što dotičnog dopisnika ipak ne smeta) nema nikakva značenja.

I. V.

Svoje pisanje potvrdio sam činjenicama. Facta loquuntur! Više ih navoditi nije potrebno. Zar sve ovo ne govori, da moramo imati više pravednosti i više bratske ljubavi, a manje egoizma i ekskluzivizma! Nemojmo biti na sablazan vjernicima i nevjernicima!

Dr Srećko Bošnjak

ZA KALEŽ!

Kada se prošle godine u Glasu koncila (br. 8, 9, 12, 13/69) razvila polemika: čaša ili kalež?, i ja sam uredništvu GK bio poslao svoje mišljenje o tome pitanju, i to u obliku dopisa u kome sam dao glas za kalež u misnom kanonu, a protiv čaše.

Međutim baš u slijedećemu broju (14/69), u kome sam se nadao da će izići moj dopis, objelodanjen je članak uredništva GK pod naslovom »Obustavlja se polemika čaša--kalež«, — i moj dopis nije objavljen.

Drago mi je da je dr Srećko Bošnjak opet pokrenuo to pitanje i da se pozivlje i na me. Međutim moj prošlogodišnji sastavak nije mi više pri ruci, a sada nemam vremena da pobliže obradim to pitanje, pa ću ukratko navesti moje razloge radi kojih sam za to da u kanonu ostane riječ kalež, a ne čaša:

1. Kalež je *hrvatska riječ* koja je kod nas u sveđernoj upotrebi već od prije četrnaestog stoljeća (v. Akademijin rječnik!), makar nam je došla od latinskog calix preko rom. calese. Ona je hrvatska isto kao i mnoštvo drugih »tuđica«, kojih se nikada nećemo odreći, kao npr.: amen, crkva, biskup, kalendar, misa, oltar, tamjan; Ivan, Petar, Franjo...

2. Kalež je *sakralna riječ*, označuje samo misnu čašu, i ona je razumljiva cijelome hrvatskom narodu. Čaša je prvenstveno profana riječ.

3. Riječ kalež upotrebljavaju valjda svi zapadni *katolički narodi*, pa i Slaveni katolici: ostanimo i mi i u toj sitnici *zapadnjaci!*

4. Konačno, zašto bismo svoj *jezik činili siromašnijim*, pa iz crkve izbacili riječ kalež, koju na temelju izvora upotrebljavamo već preko 600 godina, a bez sumnje i još više.

Dakle, čaša neka ostane u gostionici, a kalež u crkvi!

Dr Karlo Jurišić, ofm

KRIZA VJERE

Čujemo i čitamo o pojavama vjerske krize. Što je zapravo vjerska kriza u današnjem svijetu? Da li je to nešto apstraktno, školski, ili zadire u svakidašnji život. Sigurno da vjera kao argumentum non apparentium ne može doći u pitanje. Ako je argumentum, onda on i danas stoji. Po-

ZA KALEŽ!

Kada se prošle godine u Glasu koncila (br. 8, 9, 12, 13/69) razvila polemika: čaša ili kalež?, i ja sam uredništvu GK bio poslao svoje mišljenje o tome pitanju, i to u obliku dopisa u kome sam dao glas za kalež u misnom kanonu, a protiv čaše.

Međutim baš u slijedećemu broju (14/69), u kome sam se nadao da će izići moj dopis, objelodanjen je članak uredništva GK pod naslovom »Obustavlja se polemika čaša-kalež«, — i moj dopis nije objavljen.

Drago mi je da je dr Srećko Bošnjak opet pokrenuo to pitanje i da se pozivlje i na me. Međutim moj prošlogodišnji sastavak nije mi više pri ruci, a sada nemam vremena da pobliže obradim to pitanje, pa ću ukratko navesti moje razloge radi kojih sam za to da u kanonu ostane riječ kalež, a ne čaša:

1. Kalež je *hrvatska riječ* koja je kod nas u svećernoj upotrebi već od prije četrnaestog stoljeća (v. Akademijin rječnik!), makar nam je došla od latinskog calix preko rom. calese. Ona je hrvatska isto kao i mnoštvo drugih »tuđica«, kojih se nikada nećemo odreći, kao npr.: amen, crkva, biskup, kalendar, misa, oltar, tamjan; Ivan, Petar, Franjo...

2. Kalež je *sakralna riječ*, označuje samo misnu čašu, i ona je razumljiva cijelome hrvatskom narodu. Čaša je prvenstveno profana riječ.

3. Riječ kalež upotrebljavaju valjda svi zapadni *katolički narodi*, pa i Slaveni katolici: ostanimo i mi i u toj sitnici *zapadnjaci!*

4. Konačno, zašto bismo svoj *jezik činili siromašnijim*, pa iz crkve izbacili riječ kalež, koju na temelju izvora upotrebljavamo već preko 600 godina, a bez sumnje i još više.

Dakle, čaša neka ostane u gostionici, a kalež u crkvi!

Dr Karlo Jurišić, ofm

KRIZA VJERE

Čujemo i čitamo o pojavama vjerske krize. Što je zapravo vjerska kriza u današnjem svijetu? Da li je to nešto apstraktno, školski, ili zadire u svakidašnji život. Sigurno da vjera kao argumentum non apparentium ne može doći u pitanje. Ako je argumentum, onda on i danas stoji. Po-

stavlja se pitanje kada je ovaj dokaz dokaz za mene? Ima li on dovoljno snage da me uvjeri u istinitost »sperandarum rerum«?

Možemo čitav problem provizorno razdijeliti u dva odsjeka: vjerska kriza u svijetu i vjerska kriza u čovjeku.

Kriza vjere u društvu

Dobro bi bilo da se pozabavimo ovim problemima. Oni su naši problemi. To je fenomen današnjice. Barem naši stariji u Crkvi to često u nevezanom govoru naglašavaju. Usput budi rečeno, ne zaboravljaju davati crne prognoze.

Kad pogledamo svijet oko nas, on ne daje dojam da je to neki kršćanski ili vjerski svijet. To su stvari nešto ljepše nego su nekoć bile, ljudi koji žive i rade s pomoću raznih sredstava industrijskih dostignuća, naprosto jedan prirodni svijet, kako smo ga vični nazivati našim školskim terminom. Nekih vanjskih vjerskih manifestacija u društvenom životu gotovo i nema. Ako želimo nešto takvo opaziti, treba da se potrudimo i dođemo u crkvu, koja služi za bogoslužne sastanke vjernika. Ovo je »naš svijet«. No stariji nam pričaju kako je to nekoć bilo lijepo i svečano. Vjerske manifestacije, Tjelovski i Spasovski ophodi, službeni nastupi crkvenih dostojanstvenika na državnim proslavama, poštivanje crkvenih blagdana i toliko drugih stvari. Međutim, danas od svega toga nema ništa ili ima jedva nešto. Da li smo mi već rođeni u krizi? Da li je zato naša sudbina zapečaćena? Ima li smisla boriti se za jedan bolji svijet ako je on od samog našeg postanka »svjetski« a ne »vjerski«?

Možda ćemo iz ove slijepe ulice lakše pronaći neki izlaz nakon pretresa drugog odsjeka.

Kriza vjere kod pojedinca

Što ćemo reći o vjerskoj krizi pojedinog čovjeka, ljudske osobe koja živi i stvara povijest. Na koji način čovjek dolazi do vjerske krize i da li je to nešto pozitivno ili negativno? Je li kriza prvi znak brodoloma ili nešto drugo?

Ovdje bih svratio pažnju na članak napisan u »Službi Božjoj«, IX/1969, br. 3, »Problem mladih«, posebno str. 195—198. Tamo sam nastojao upozoriti na »naravnost« samih vjerskih kriza.

Bez obzira na mnoge negativne posljedice koje danas vjerske krize imaju u pojedinim slučajevima, samu krizu ne možemo ocrtati kao nešto negativno. Ona se naravno javlja i svak je u razvojnoj fazi svoga života u manjoj ili većoj mjeri doživio i prebrodio tu pojavu. U većini slučajeva to je odgojni problem. Ona se javlja kao konflikt dvaju svjetova u mladom čovjeku i treba da on iz toga iziđe neoštećen i čist, zreo i sposoban da u životu rješava životnu problematiku više razumski nego osjećajno. Mora postati svoj gospodar i gospodar svoje okoline. Kad mu se razum razvio i počeo samostalno razmišljati i postupati samoodgovorno, on je trebao raščistiti sa svim negativnim stranama one vjere koja mu je prikazivana u vanjskom sjaju, u prilikama osjetne ljepote, čari Isusove vanjštine i svetaca, a prijeći na rationabile obsequium .Vjera će mu biti putokaz i stup životnog rasta, slatki životni sok koji nadoknađuje gorkost i dosadu same borbe protiv osobnih slabosti i mučnih nastojanja oko kreposti. To je moguće postići svjesno provodeći kršćanski život. On se prvenstveno sastoji u svjesnom osobnom, doživljenom susretu s Bogom. Čovjek ne bi smio samo »slušati«. On treba živjeti životom, i to »u obilju« kako je Isus rekao. On je došao »da imaju život i da ga imaju u izobilju«,[1]) a ne da samo vegetiraju.

Čovjek u razvoju nailazi na neke objektivne poteškoće u vjerskoj praksi. To sam nabacio u spomenutom članku, ali s druge strane postoji i mnoštvo pomagala da se tome doskoči i da ljudi iz krize iziđu čvršći i zreliji. U tom poslu ne smiju se ostaviti sami. Upravo tada treba im najviše pomoći. Zato bi bilo možda bolje da sami odgojitelji, uglavnom roditelji, diskutiraju o vjerskim problemima sa svojom djecom. Tako bi ih poštedjeli od krize i omogućili bi im da sile, koje bi utrošili u borbi sa samima sobom i nastupajućim problemima, upotrijebe u druge korisne svrhe, npr. u produbljivanje svoje vjere i vjerske kulture.

Kad vjersku krizu promatramo kao dio opće životne krize koju svaki čovjek doživljava u toku svojeg razvoja, onda nestaje onih tužaljki koje se obično navode o životu današnjih ljudi. No s tim ne prestaje biti opasna za vjerski život. Ako se bolest lokalizira, ne znači da je i izliječena.

Mlad čovjek ne dobiva vjeru u kruhu što prima od roditelja, ali ona mora rasti usporedo s njegovom sposobnošću da jede tvrđu hranu.

---

1 Iv. 10, 10

Maurice Bellet[2] u svojoj knjizi »Ceux qui perdent la foi« nastoji pronaći uzroke zašto su se mnogi ljudi danas udaljili od Cekve i napustili vjeru svojega djetinjstva. Nadugo i naširoko raspravlja o ovoj pojavi. Posebnu važnost daje činjenici što su oni, koji su napustili naše uvjerenje, na žalost samo »primili« vjeru. Oni je nisu doživjeli. Imamo u Djelima apostolskim izvještaj da je Samarija primila Duha Svetoga, tj. da je povjerovala u Krista. No, to je izvještaj za kraj, a ne za ljude. Ljudi su prihvatili propovjedanje učenika i dali se krstiti, oprali su se u kupelji krštenja, promijenili su svoje mišljenje o Bogu. Mi bismo danas rekli: aktivizirali su se u vjerskom pogledu. To znači, oni su doživjeli Boga.

No naši današnji prijatelji, koji su nekoć vjerovali a sada više ne vjeruju, redovito izjavljuju da su postupili pravilno. Ne osjećaju se grješnima zbog napuštanja vjere. Istina, dalo bi se štošta naći u tim izjavama u jednoj dubljoj psihološkoj analizi, no mi uzimljemo njihove izjave kao činjenice s kojima treba računati. Često ćemo se namjeriti na izjave da su tek progledali kad su napustili vjeru. Kad su srušili vjeru u sebi, kao da su srušili čitav jedan svijet. Nas čak smatraju zaostalima i djecom.

Mi znademo, po svjedočanstvu sv. Pavla, da je vjera milost. A milost treba zaslužiti, truditi se za nju. Kad smo dotakli ovaj vid vjere, onda smo zašli u nešto što se ne da tako lako protumačiti. Vjeru zapravo i primamo i doživljavamo. To je nešto darovano — kerigma.

»Vjerovati znači ući u odnos s tajnom Boga, u koju treba ući sa čitavim bićem, s najboljim svojim dijelom, najtajnijim, čak sa vlastitim pomanjkanjima i slabostima, čije otkupljenje ostvaruje spoznaja pravoga Boga. Vjera postaje povijest, stapa se s našom bitnom povijesti.« (c. dj. s. 54).

Ako uzmemo pojam vjere u ovom smislu, onda ona nije nikakva statička stvarnost, nego ljudski čin prožet već božanskom milošću, on će biti djelo pravde, čin koji je kadar zaslužiti opravdanje pred Bogom. To je dinamička, vitalna vjera, trajni odnos s Bogom, stvarnost koja se ne prima, nego proživljava.

»Učenici su Kristovi oni 'koji su povjerovali' (Dj 2, 44) i 'koji vjeruju' (1 Sol 1, 7).«[3]) Ovo je sasvim nešto drugo od

---

[2] Maurice Bellet, »Ceux qui perdent la foi«, u talijanskom prijevodu »Crisi della fede«, Milano 1967.

[3] BR, 14 20

primanja vjere. Vjernici su aktivni, oni vjeruju, a ne primaju vjeru. Vjera je dio života, svjesni čin, sastavni dio povijesti čovjeka i svijeta, jer čovjek svojim radom stvara povijest.

Povijesnost vjere očituje se u njezinoj snazi opravdanja. »Abraham povjerova Gospodinu, i to mu se uračuna u pravednost.«[4])

»Vjera bez djela je beskorisna.«[5]) i ta ne zaslužuje pažnju. Lijepo veli Mažuranićev svećenik: »Vjeruj vjeru, spasit će te vjera.« Vjerovati znači postavljati sebe i čitav svoj rad u odnos prema Bogu.

Kršćanstvo je pozvano da spasi čovjeka, da mu dade ispravnu orijentaciju u cjelokupnoj stvarnosti. Mi kao Crkva, Božji narod, na putu prema Bogu trebamo nastojati što bolje shvatiti duboki smisao praktičnosti same vjere. Naši pojmovi o Bogu i čovjeku ostaju previše suhi, metafizični. Krist nije nastupao kao učitelj filozofije, nego nam je objavljivao Boga i čovjeka. Ta bez njegove životne nauke ne bismo znali ni samo naše ljudsko dostojanstvo. Njegova nauka trajno ima duboko praktičan i primijenjen smisao. Ako vjeru kao dogmu ne primijenimo na životno djelo, onda ta vjera nije ona koju nas je Krist učio, koju nam On daje kao milosni dar. Ta je vjera uvijek bila u krizi i trajno proživljava krizu, skupa s našim praktičnim kršćanskim životom. Kad god smo pogriješili, kad god nismo postupili evanđeoski, svaki put smo izložili krizi i našu vjeru. Vjerska kriza u čovjeku je njegova svakidašnjica. Gledajući pojavu krize u vjerskom životu kao svakodnevnu pratilicu našeg kršćanskog života, nećemo se prepasti kad ustanovimo da smo joj podložni i da trebamo stalno misliti na njezino moguće pojačano javljanje u jednom sutrašnjem nepredviđenom sklopu okolnosti.

Čovjek se u životu često puta trenutačno povrati u vrijeme svoje mladosti. To nije nikakva psihološka anomalija, već normalna prirodna pojava. Bila bi nenormalna pojava jedino onda kad bi se čovjek trajno povratio na postupke mladenačkog života. Čovjek se začas odmori, predahne, da kasnije postane ozbiljniji i svjesniji. Jednako nam naše povremene krize služe kao opomena, kao ostan koji nam ne da mira i ne dozvoljava nam da se uspavamo u bezbrižnom vjerskom životu.

---

[4] Post, 15, 6
[5] Jak, 2, 20

Kroz povremene krize bolje upoznajemo sami sebe, osvježujemo dobru volju o kojoj su anđeli pjevali na božićnu noć, te svjesnije živimo naše Kršćanstvo. One nam pomažu da se vratimo na prvotnu vjeru, na nekadašnji žar, samo sada to ne može biti onaj isti, nego veći žar, jer je nastao nakon jednog svjesno doživljenog susreta s Bogom i ponovnog izraza vjernosti, a to je nešto više.

Perspektiva za izlaz iz krize.

Ako pripustimo da se bit Evanđelja može sažeti u osam blaženstava, onda nam je još lakše odgonetnuti pojavu krize, bilo u osobnom, bilo u društvenom pogledu. Tamo se spominju »siromasi u duhu«, »krotki«, »žedni pravednosti«, »milosrdni«, »čista srca«, »mirotvorci«, i »progonjeni radi pravde«. Da zaslužimo sve te pridjeve, nije baš jednostavno. Ima tu previše posla i za čitav život. Pogotovu kad nastojimo da svaki pridjev ostvarimo do vrhunca.

Primijenimo li blaženstva na društveni život, onda ćemo lako doći do uvjerenja da tu nema baš mnogo što se pojavljuje na triumfalističan način. *Gospodin ne triumfira na ulici nego u srcu.* Istina, jedan plodan život neće ostati sakriven samo u srcu, ali ostaje istina da je Evanđelje prvenstveno nutarnji preobražaj.

Ne bih ustvrdio da je danas idealno u vanjskom pogledu, ali bih ustvrdio da nam današnje vrijeme pruža idealnu šansu da se pokažemo ljudi čvrstog uvjerenja i žive vjere.

o. Stanko Anić

KRIZA REDOVNIČKOG ŽIVOTA

Najveća poteškoća u pisanju o krizi redovničkog života — pripustivši da ta kriza postoji — je u ovome: kako to činiti bez pretjerane strogosti ali i bez pogrešne slabosti. Postoji opasnost da se u analizi ove krize — već prema dobu ili temperamentu — vladamo kao laudatores ili contemptores (i to nekontrolirani) temporis acti. Oba su stava jednako pogrešna. Ipak treba priznati da dovođenje u pitanje redovničkog života dostiže pomalo posvuda takovu dubinu da drugoga izlaza nema: ili potpuna oronulost (svršetak) ili obnova. Mi smatramo da je druga hipoteza jedina moguća, ali ona zahtjeva veliku hrabrost i istinsku lucidnost.

Kroz povremene krize bolje upoznajemo sami sebe, osvježujemo dobru volju o kojoj su anđeli pjevali na božićnu noć, te svjesnije živimo naše Kršćanstvo. One nam pomažu da se vratimo na prvotnu vjeru, na nekadašnji žar, samo sada to ne može biti onaj isti, nego veći žar, jer je nastao nakon jednog svjesno doživljenog susreta s Bogom i ponovnog izraza vjernosti, a to je nešto više.

Perspektiva za izlaz iz krize.

Ako pripustimo da se bit Evanđelja može sažeti u osam blaženstava, onda nam je još lakše odgonetnuti pojavu krize, bilo u osobnom, bilo u društvenom pogledu. Tamo se spominju »siromasi u duhu«, »krotki«, »žedni pravednosti«, »milosrdni«, »čista srca«, »mirotvorci«, i »progonjeni radi pravde«. Da zaslužimo sve te pridjeve, nije baš jednostavno. Ima tu previše posla i za čitav život. Pogotovu kad nastojimo da svaki pridjev ostvarimo do vrhunca.

Primijenimo li blaženstva na društveni život, onda ćemo lako doći do uvjerenja da tu nema baš mnogo što se pojavljuje na triumfalističan način. *Gospodin ne triumfira na ulici nego u srcu.* Istina, jedan plodan život neće ostati sakriven samo u srcu, ali ostaje istina da je Evanđelje prvenstveno nutarnji preobražaj.

Ne bih ustvrdio da je danas idealno u vanjskom pogledu, ali bih ustvrdio da nam današnje vrijeme pruža idealnu šansu da se pokažemo ljudi čvrstog uvjerenja i žive vjere.

o. Stanko Anić

KRIZA REDOVNIČKOG ŽIVOTA

Najveća poteškoća u pisanju o krizi redovničkog života — pripustivši da ta kriza postoji — je u ovome: kako to činiti bez pretjerane strogosti ali i bez pogrešne slabosti. Postoji opasnost da se u analizi ove krize — već prema dobu ili temperamentu — vladamo kao laudatores ili contemptores (i to nekontrolirani) temporis acti. Oba su stava jednako pogrešna. Ipak treba priznati da dovođenje u pitanje redovničkog života dostiže pomalo posvuda takovu dubinu da drugoga izlaza nema: ili potpuna oronulost (svršetak) ili obnova. Mi smatramo da je druga hipoteza jedina moguća, ali ona zahtjeva veliku hrabrost i istinsku lucidnost.

Kriza nezadovoljstva

Kritika redovničkog života odnosi se na manjke koji su i previše očiti i koje sav svijet u naše vrijeme priznaje. Nepotreban balast institucija, nesvjesnost ciljeva koji se slijede ili koji se imaju slijediti, manjak prave teologije redovničkog života uopće a tolikih instituta posebno, nenormalno udaljenje od prvotne intuicije, farizeizma u osobnim i institucionalnim nedosljednostima, mirna savjest starijih koji viču, manjak ljubavi prema mladima, neefikasnost ... Sve je ovo teško. Ali kako po Newmann-u tisuća poteškoća ne stvara jedne sumnje, tako i ovdje tisuću kritika ne sačinjava krize.

Krizu stvara duboko nezadovoljstvo. Ono je daleko jače nego spomenute kritike. Može ga se opaziti u vezi s aggiornamentom redovničkog života, ma predstavljao se on pod bilo kojom formom. Ako se aggiornamento prikaže kao teološka zadaća, posao, postat će teoretski kao i sama teologija na koju se želi osloniti. Ako se naglasi njegova eklezijalna vrijednost, onda se ne vidi koje bi posebno mjesto u Crkvi imali redovnici u odnosu na svakog drugog kršćanina. Ako netko tvrdi da aggiornamento mora biti kristološki inspiriran, onda mu se odmah predbacuje da on mora poći ne od Krista u sebi, nego od čovjeka u nama. Mora li onda aggiornamento biti apostolski? Ali da! Odmah se uzvraća sa: Medice, cura te ipsum. Kako redovnički život, bolestan kao što je, može pomoći druge koji ga, uostalom ne mole ni za kakvu pomoć. Ako aggiornamento stoji u povratku k izvorima? Ovi nas se puno ne tiču, odgovaraju mnogi. Nekadašnje situacije, pod pretpostavkom da ih možemo uočiti a da ih ne izobličimo, nemaju mnogo zajedničkoga s našima: s onim što je staro ne možeš stvarati novo. A što se disciplinskog aggiornamenta tiče, on ne vrijedi ako ne dokine svaku distancu između redovničkog života i svijeta, jer ljubav prema drugima koju mi objavljuje Bog izgleda bolja od ove ljubavi, često tako iluzorne, prema Bogu koja me dijeli od drugih. Na koncu, Bog Isusa Krista ne može se dati preko tolikih formalističkih propisa niti zahtijevati toliko dvosmislenih separacija. Kao što vidimo jedna se kritika reda za drugom, rastu, povećavaju se, i one se sve više i više odnose na vitalne točke, kondenziraju se u jednoj mučnosti, koju se često ne može riješiti nego napuštajući jedan tip egzistencije koji je, kaže se, provocira.

Kriza sumnje

Ipak, prije nego postane čisto redovnička u svojim formama, kriza redovničkog života je najprije kriza antropološkog reda: ona ovisi o pitanjima koja se odnose na zadnji čovjekov smisao. Sumnja, upozoravamo, nije kritika koja polazi od vjernosti. To je naprotiv kritika bez ljubavi, koja razara sve što dodiruje. Sumnja, dodiruje u vladanju uvijek intencije i odbija svako povjerenje svojim žrtvama. Ona je u naše vrijeme posvuda na djelu.

Sumnja je postala *sociološka* s Marksom: ideje koje su u svijetu nisu nego produkt klase; *etička* s Nietzscheom: Evanđelje je poruka osvete slabih; *analitička* s Freudom: svijest rezultira iz nesvjesnog kog ona ne poznaje i koji joj proturječi; *znanstvena* s neo-pozitivizmom: svaka tvrdnja o nečemu što se empirički ne može kontrolirati je bezobjektna; *kritična* s Bultmannom: činjenice što se odnose na Kristov misterij su mitske strukture. Sve ove sumnje — ima i drugih, ali ove su bez sumnje najglavnije — odjekuju u naše dane u svim savjestima. Kako da onda ne odjeknu i u redovničkoj savjesti?

Nije li ova savjest bitno socijalna u svojim strukturama, etička u svojim željama, duhovna u svom porijeklu, proročka u svojoj akciji i evanđeoska u svojim normama? A sumnjom su svi ovi fundamenti ogoljeni. Samo redovnički život u lažnoj sigurnosti i nepodnosivoj nesvjesnosti, ne pozna sumnja. Tradicionalni čovjek je podvrgnut radikalnoj kritici.

Želja za ljudskom istinom

Sumnja, ma bila ona ne znam kako smrtonosna nije nego negativni aspekt legitimne želje za ljudskom istinom. U redovničkom životu sumnja se združuje (pa čak od nje i ovisi) s prvom željom za potpunom ljudskom realizacijom sebe. Ova želja može poprimiti infantilne forme oblačenja, govorenja, stišavanja, ali ona sanja također o dubljim aspektima. Redovnik se želi ostvariti, usavršiti kao čovjek, ne u zatvorenom krugu ili u izdvajanju iz ovoga svijeta, nego u punom sudjelovanju u njegovu životu. Želi se uključiti na energetsku struju što napaja rad, kulturu, informacije, odmor i ljudske planove.

Ali, i ovdje je drama, čovječanstvo s kojim on zakonito želi komunicirati cijelim svojim bićem, nije više u jedinstvu s kršćanstvom. Koji sveučilištarac polazi od vjere da bi se

integrirao u kulturi? Tko se nadahnjuje objavom da bi služio čovjeku, u ekonomiji ili politici, psihologiji ili medicini? Što znanost i tehnika duguju zapravo religioznom? U čemu ljudi, uistinu ljudski u svojoj ljubavi, žalosti, radosti, projektima i kreditima revindiciraju kršćanstvo kao svoje nadahnuće, svoju puninu? Svijet je postao laički i on to želi biti, njegova je budućnost u totalnoj sekularizaciji, gdje će kršćanstvo pružati državama simboliku njihovih ljudskih dužnosti i ništa više.

Odatle ideja, strašna za tolike savjesti, da ljudi postaju ljudski a da ne bivaju kršćani. Nigdje nije dokazano da se mora biti kršćanin kako bi se postalo čovjek. Tradicionalna identičnost između čovjeka i kršćanina (Anima humana — naturaliter christiana) nije danas po sebi jasna. Između jednog i drugog danas je nastao jaz. On rezultira iz jedne vrste potresa kojemu se historijski epicentar situira negdje u 16. st. s prvim kritikama geocentrizma. Njegovi udarni valovi preko slobodarstva 17. st., deizma u 18., velike njemačke misli u 19. st. sačinjavaju odonda čitavu kulturnu povijest Zapada. Rođena je jedna sasvim nova antropologija koja se izgrađuje bez vjere, bez Crkve, bez Boga. Gradi se samo na čovjeku. I ona uspjeva, ne empirički, nego znanstveno, stvarajući postepeno svoje vlastite analitičke instrumente, svoje ciljeve i čak, ako se to smije tako reći, svoj vlastiti absolutum, čovjeka u svojem, zapravo njegovu suverenom ljudstvu.

U ovim uvjetima preokrenute antropologije, kršćanstvo sa svojom naukom ne predstavlja nego jedan zastarjeli dokumenat. Kulturni i duhovni režim se promijenio, red vrijednosti je preokrenut, kršćanstvo je postalo beznačajno. Dovedeno u sumnju, bez posla, ono može preživjeti ali ne više osvjetljivati. Svi odnosi kršćanstva i svijeta moraju započeti s mrtve točke. Kršćanstvo mora dokazati ne samo da nije protiv čovjeka, protiv ovakoga čovjeka, nego da je pozitivno za nj. Treba da kršćanstvo dokaže svoju nenadomjestivu ulogu u uspjesima svijeta. Tog dokaza nema. Vjera ostaje u zraku pred takvim izazovom.

Paradoksalna struktura kršćanstva

Ako su ove analize što smo ih gore iznijeli točne, onda je kriza redovničkog života dosta dobro osvijetljena. Ona se identificira sa sudarom do kojeg dolazi u redovničkom životu između antikršćanskog čovjeka sumnje i antropološke strasti

s jedne strane i duboko osporavanog kršćanstva s druge strane. Kriza je tim veća što se naš svijet najčešće definira po antropocentrizmu koji je duhovni antipod kršćanske decentracije sebe. Osnovne postavke kršćanstva ne smijemo zaboraviti: ono mora naučiti ljude božanskom životu gdje Bog, a ne samo čovjek, prilazi k čovjeku. U Kristu je čovjek izišao iz sebe, postao drugi, a da se nije uništio. On se mora dati bez rezerve onom koji ga usavršava, a da ga nikada u izgradnji njega samoga, njegova ljudstva, ne zamjenjuje. To je ova duhovno paradoksalna struktura kršćanstva, koja u Isusu Kristu sintetizira najdublju slobodu s najapsolutnijom adoracijom, što stvara u redovničkom životu, kao i u svijetu naših dana, istu poteškoću.

Ova je poteškoća sigurno uvijek postojala jer se radi o ponovnom rođenju čovjeka u Duhu Isusa Krista koji je umro i uskrsnuo. Ne rađaju se nego postaju kršćani (Non nascuntur sed fiunt christiani), govorio je Tertulijan. Samo se danas ne samo ne vidi kako ostvariti ovaj preporod, nego je i sama koncepcija preporoda u Kristu nejasna. Ne vidi se više što može značiti činjenica biti kršćanin niti obligacije da se to postane. Adoracija npr. postaje antropološki sumnjiva dok je religiozno vrlo vitalna. Ateizam a ne više molitva postaje duhovni vrhunac čovjekov. A taj je vrhunac istinitiji ukoliko je oslobođen svakog odnosa s Bogom. I nema jedne stvari u redovničkog životu koja nije teška, skandalozna.

I kako onda riskirati svoj život zbog spasenja koje ljudski osporeno i osporavano kao što je kršćansko spasenje. Čak iako je ovo spasenje još uvijek autentično, zašto otežavati njegove zahtjeve zahtjevima redovničkog života? Nije li dobar kršćanin koji se oženi, koji obavlja dobro svoj posao, ostajući svoj gospodar? Čovjek kao i drugi, pa kako onda obećati da ću se zauvijek lišiti ljubavi jedne žene kad nitko normalan to ne čini i kad je ta ljubav sakramentalizirana u Kristu i posvećena u Crkvi? Kako, bez nelojalnosti reći da sam se oslobodio imanja kad uvijek imam ono nužno pa čak i više od toga zahvaleći zajednici u kojoj sam inkorporiran? Mogu li ja zbilja svoju slobodu učiniti ovisnom o nekom drugom, kad poznam vrijednost autonomije i poslovičnu nesposobnost ljudi u stvarima savjesti? Imajući u vidu ljudsku dubinu svjetovnih zanimanja, kako misliti, predpostavljati da će me redovnički život dovesti k vitalnim točkama svijeta, kad se on od njih već na početku isključio,

odvojio. I u jednu riječ: zašto i kako tražiti, ići za tim da se ljudima dade znak Kraljevstva, kad sami ne idemo, svaki dan u smislu zavjeta?

Redovnički život obnovljen u svojoj karizmi

Analizirati poteškoće ne znači i riješiti ih, ali to je već priprava rješenja. Ako postoji kriza u redovničkom životu, a i na drugim sektorima — a rekli smo da postoji — to je zato što progresivno ogolićenje što ga je Zapad napravio evo ima tri stoljeća u odnosu na Crkvu, na Evanđelje, na Krista, na vjeru, na kršćansko ćudoređe, fascinira mnoge kršćane kao da ono predstavlja novi čovjekov dolazak. Navika da se Krista ne gleda nego preko odbijanja, rezervi, sumnja unišla je i u redovnički život: ona duhovno ruši ljude koje bi se naprotiv duhovno morali integrirati u taj život. U muci zbog lude napasti da slijedi svijet i da vjeruje da se može postati čovjek a da se ne ide preko Krista, redovnički se život mora obnoviti u svojoj karizmi.

Treba svakako pokušati na svim područjima s obnovljenjem sinteza između razuma i vjere, naravi i milosti, kulture i objave, ljudi i kraljevstva, svijeta i Crkve. Koncil to preporuča, blizu naređuje svakom kršćaninu. Nije redovničkom životu dužnost, misija da spasi Krista u Crkvi, i tako u svijetu. Krist nije spašen ni po kome. On nas spašava. A kako Njegovo spasenje mora biti očitije u svijetu, uloga redovničkog života je već po sebi jasna. Po riječima Koncila uloga redovničkog života stoji u »duhovnom poslu da izgradnja zemaljske domovine bude uvijek bazirana na Kristu i da bude upravljena prema Njemu kako oni koji rade na toj izgradnji ne bi radili uzalud« (L. G., 46, 2). Ići na isključiv način u ljubavi ka Glavi koja ima formirati Tijelo, predati se bez rezerve jedinom Gospodinu od kojega čitavo čovječanstvo mora primiti život ili duhovno odumrijeti, raditi za duhovno dobro svijeta, ne ljubiti najprije čovječanstvo nego u Njemu koji ga oduvijek fundira, to je čini mi se, evidentna karizma redovničkog života u vremenu kao što je naše.

U ovoj nepodijeljenoj ljubavi Krista za koju je redovnički život primio karizmu, redovnički život mora u jednom zahvatu, ali koji traje čitav život, srušiti najstrašniju iluziju svijeta: vjeru da se čovjek može usavršiti u svojem čovje-

štvu bez Krista. Ne spada isključivo na redovnike, da komad po komad rekonstruiraju čovjeka, ali oni moraju biti nenadomjestivi učitelji ove integracije čovjeka u Bogu.

Ali ako pod udarom kritika i sumnja svijeta, redovnički život, a nadasve redovnički apostolski život počne sumnjati u svoje vlastite duhovne ciljeve, ako strast za svijet koja mora u redovničkom životu biti komandirana prvotnom pasijom za Krista postane u našim očima prva dužnost, ako postanemo osjetljiviji na tjelesnu nestrpljivost ljudi više nego na zakon Evanđelja, ako postanemo osjetljiviji na strah da moramo umrijeti sebi nego na dužnost da moramo živjeti Kristovim životom, osjetljiviji na želju, nužnu dakako, da razumijemo ljude i da nas oni razumiju više nego na sramotu Kristovu (poput apostola), rezultirat će onda odatle sigurno i za Crkvu i za svijet velika šteta. Redovnici će u tom slučaju biti brojniji, ali bit će i sve više neposlušnih, sumnjivih. Ali Crkva ne će imati dovoljno čednih, ali odlučnih graditelja duhovne reintegracije ljudi.

Priredio f. Ignacije Vugdelija

PROBLEM ISPOVIJEDI DJECE

Psihološko-pastoralni problem

Pastoralne i katehetske revije, a i razne vjerske novine, posvećuju u posljednje vrijeme mnogo pažnje i prostora problemu vjerskog odgoja omladine, a u vezi s tim i problemu sakramenta ispovijedi i pričesti baš u odnosu kod mladih. Pogotovo u vezi s liturgijskom obnovom.

Zajedničko je mišljenje svih suvremenih pastoralista i vjeroučitelja da se mladi rod — po broju — sve više udaljuje od Crkve i života po vjeri. Da se sve više među omladinom širi razvrat i kriminal. O tome svjedoče svakodnevne policijske i sudske kronike na stranicama dnevnih novina — na svim stranama svijeta. Nijedna zemlja ili nacija nije više pošteđena! Ranije su padali u te ponore uglavnom »pubertetnici«, a sada novine alarmiraju o kriminalu, naročito moralnom (seksualnom) maloljetnika i maloljetnica u razdoblju od 12 do 15 (a nekada čak od 10) godina. Stvaraju se klubovi nemorala. Ne pojedinačni nemoralni delikti. Organiziraju se u prave klubove, sa određenim »pravilima«. Pravo orgijanje...

štvu bez Krista. Ne spada isključivo na redovnike, da komad po komad rekonstruiraju čovjeka, ali oni moraju biti nenadomjestivi učitelji ove integracije čovjeka u Bogu.

Ali ako pod udarom kritika i sumnja svijeta, redovnički život, a nadasve redovnički apostolski život počne sumnjati u svoje vlastite duhovne ciljeve, ako strast za svijet koja mora u redovničkom životu biti komandirana prvotnom pasijom za Krista postane u našim očima prva dužnost, ako postanemo osjetljiviji na tjelesnu nestrpljivost ljudi više nego na zakon Evanđelja, ako postanemo osjetljiviji na strah da moramo umrijeti sebi nego na dužnost da moramo živjeti Kristovim životom, osjetljiviji na želju, nužnu dakako, da razumijemo ljude i da nas oni razumiju više nego na sramotu Kristovu (poput apostola), rezultirat će onda odatle sigurno i za Crkvu i za svijet velika šteta. Redovnici će u tom slučaju biti brojniji, ali bit će i sve više neposlušnih, sumnjivih. Ali Crkva ne će imati dovoljno čednih, ali odlučnih graditelja duhovne reintegracije ljudi.

Priredio f. Ignacije Vugdelija

PROBLEM ISPOVIJEDI DJECE

Psihološko-pastoralni problem

Pastoralne i katehetske revije, a i razne vjerske novine, posvećuju u posljednje vrijeme mnogo pažnje i prostora problemu vjerskog odgoja omladine, a u vezi s tim i problemu sakramenta ispovijedi i pričesti baš u odnosu kod mladih. Pogotovo u vezi s liturgijskom obnovom.

Zajedničko je mišljenje svih suvremenih pastoralista i vjeroučitelja da se mladi rod — po broju — sve više udaljuje od Crkve i života po vjeri. Da se sve više među omladinom širi razvrat i kriminal. O tome svjedoče svakodnevne policijske i sudske kronike na stranicama dnevnih novina — na svim stranama svijeta. Nijedna zemlja ili nacija nije više pošteđena! Ranije su padali u te ponore uglavnom »pubertetnici«, a sada novine alarmiraju o kriminalu, naročito moralnom (seksualnom) maloljetnika i maloljetnica u razdoblju od 12 do 15 (a nekada čak od 10) godina. Stvaraju se klubovi nemorala. Ne pojedinačni nemoralni delikti. Organiziraju se u prave klubove, sa određenim »pravilima«. Pravo orgijanje . . .

Alarmirani su krugovi odgovornih: psihologa, pedagoga, kriminologa, škola i obitelj, javne organizacije... Uznemireni su pogotovo svi svijesni vjerski odgojitelji. Oni su svijesni i svoje moralne odgovornosti u spriječavanju poplave zla — nemorala zbog opasnosti za budućnost pojedinaca i zajednice, Crkve i nacije!

Praksa je pokazala i dokazala, da obično uvjeravanje i školska predavanja o »etici i moralu« više ne djeluju dovoljno efikasno. Suvremeni roditelji su izgubili kormilo odgoja iz svojih ruku... Mladi rod se nalazi u lađici života usred ustalasanog mora, u oluji... U oluji života bez kormila, bez sigurne zaštite!

Psiholozi i pedagozi javno optužuju suvremenu obitelj: djeca nemaju više »domaćeg odgoja« — nemaju više psihološkog oslonca na oca i majku. Rastu samoniklo. Oblikuje ih ulica, okolina — i korov loših sklonosti — strasti. Nitko im u onim danima, kad im je duša tražila svijetla duha — istinski pravac života, nije objasnio gdje su izvori, nitko ih nije efikasno, s razumijevanjem i ljubavlju, bez nervoze, upozorio na provalije na stazi života, na korov i trnje, na grijeh i zablude, na zle sklonosti koje vode u propast... Nitko nije blagovremeno i psihološki potaknuo uzvišene ideale, za koje se isplati živjeti, boriti se, žrtvovati, svladavati samoga sebe... Kloniti se lošeg društva — »suvremenog i naprednog« mišljenja razvrata i pokvarenosti.

Nužnost iskrenog povjerenja

Tražeći lijek toj opasnoj bolesti suvremenog čovječanstva, čestiti psiholozi traže, da se povrati povjerenje između odgojitelja i djece. Oni naglašavaju, da se »moralni« odgoj mora započeti u majčinom naručju — prije nego loše društvo uspije zasijati korov na vrtić bezazlene duše. Traže da roditelji, a pogotovo majke, uspostave odnos povjerenja, ne dresure, u odgoju. Dijete mora svoje »probleme« povjeravati roditeljima, a ne ulici, okolini, pokvarenom društvu. Kod roditelja moraju tražiti objašnjenje na razna pitanja života. Briga i razumijevanje roditelja, pogotovu majke, ogradit će vrtić djetetove duše od uljeza, blagovremeno će iskorijeniti korov, koji se neminovno uvijek pojavljuje. Na svijetu smo. Na griješnom svijetu. S posljedicama praroditeljskog grijeha!

Zanimljivo je, da se u posljednje vrijeme javlja sve veći broj, — na svim mogućim stranama, u zemljama s različitim političkim strukturama, — stručnjaka psihologa i pedagoga, ne samo katolika (često su baš nekatolici puno jasniji i odlučniji!), koji tvrde da je djetetu u razvojnoj fazi, kad se polako »otima« neposrednom utjecaju — ovisnosti od obitelji, potrebna SAKRAMENTALNA ISPOVIJED. Samo savjetovanje u to doba duševnog sazrijevanja — formiranja, dok se u duši sve buni i ruši (pogotovo u vrijeme krize svakog auktoriteta), nije više dovoljno. Već po prirodnim psihološkim zakonima traži se potpuno povjerenje, da se mlada duša sa svim povjerenjem i sigurnošću nasloni na nekoga, da mu otkriva svoje boli i jade, svoja skretanja, svoje katastrofe... Ali istovremeno u očekivanju: siguran savjet, prijateljsku pomoć, koja će ga izvući iz gliba, iz opasnosti...

Sama po sebi traži takva mlada duša razumijevanje i sigurnost diskrecije. A uz to još neku moralnu sigurnost »više pomoći i intervencije«. A to nalazi samo u sakramentu svete ispovijedi.

Svijest, da će u takvom »priznanju i samooptužbi« naći ne samo razumijevanje i pomoć za budućnost, nego istovremeno brisanje, liječenje i potpuno izliječenje, zaborav prošlosti, daje ispovijedi već po psihološkom raspoloženju privlačnost — i moralnu moć. Tako govore čak oni, koji ne poznaju i ne priznaju sakramentalnog djelovanja sakramenta ispovijedi — milosti.

Nama, koji vjerujemo, da je svaki od sakramenata posebni Božji dar i izvor milosti, je sve to jasno i razumljivo. Zato je toliko nerazumljivije, da neki pojedinci iz crkvenih krugova, u ime »progresa duhovnog života« u posljednje vrijeme pokušavaju umanjiti korisnost, važnost i — potrebnost svete ispovijedi za normalni duhovni život »suvremenog vjernika«, a pogotovo omladine.

Budući da ovo nije neka iscrpna dogmatsko-filozofska rasprava o djelovanju sakramentalne milosti pojedinih sakramenata, konkretno sakramenta ispovijedi, nego razmatranje o psihološko-odgojnom i pastoralnom karakteru tog sakramenta, zato neću na dugo i široko raspravljati, da je sakramenat svete ispovijedi dar našeg božanskog Spasitelja za liječenje i predohranu, za opraštanje i prethodno osiguranje, posebna pomoć — a nikako samo sredstvo za spasavanje duhovnih mrtvaca (opraštanje smrtnih grijeha). O korisnosti česte ispovijedi, o ispovijedi »malih« grijeha napi-

sane su bezbrojne knjige i rasprave — sa strane velikih teologa i s odobrenjem nadležnih crkv. vlasti. Sva prošlost dokazuje, da pravilno i često korišćenje ispovijedi uvijek uvjetuje uspon i procvat duhovnog života. Da su najveći sveci i istinski reformatori vrlo često i redovno koristili taj sakramenat — iako smo sigurni, da nisu živjeli u smrtnim grijesima, jer ih inače Bog ne bi proslavio čudesima i Crkva proglasila svecima.

Opasnost formalizma

Čuje se ponekad prigovor, da česta ispovijed ne donosi posebnih plodova napretka duhovnog života. Na taj prigovor odgovorit će lako svaki obični vjernik: ako se ispovijed obavlja samo formalistički, bez pravog razumijevanja i iskrenosti, onda je nemoguć pozitivni rezultat — korisnost. O uvjetima dobre ispovijedi treba zato vrlo često govoriti. To važi jednako za najsvetiji i najuzvišeniji sakramenat — svetu pričest. I o tome je dovoljno napisano u svakom katekizmu, a pogotovo dogmatskom, moralnom i pastoralnom priručniku.

Jer je ispovijed ipak posezanje na najintimnije dubine pojedinca, vrlo delikatna »duhovna operacija«, zato je potrebno da vlada za istu potrebno psihološko raspoloženje. A to raspoloženje neće doći samo od sebe, nego ga treba uvjetovati i »stvoriti«!

Budući da čovjek nije samo razum, nego i čuvstvo, onda je razumljivo, da je za normalni vjerski i duhovni život osim znanja (razuma) potreban i osjećaj (čuvstvo). I to osjećaj za plemenito, lijepo, uzvišeno — natprirodno. Za normalni razvoj tog osjećaja, koji treba da prati i hrani čovjeka kroz čitav život, i kroz bure i oluje, je potrebno da se ukorijeni i razvije dok je duša još nepokvarena, bez predrasuda... Dakle, vjerski osjećaj, osjećaj odnosa prema Bogu, prema vjerskim obredima i sakramentima, treba se učvrstiti u ranoj mladosti. U nevinoj mladosti!

Iz tih razloga, teoretskih, i iz dugogodišnjeg promatranja u praksi, u pastorizaciji, smatram i uvjeren sam, da je potrebno, da se sa sakramentom svete ispovijedi upozna i »upraktícira« bezazleno i nevino dijete odmah na početku, kada stupa u »kontakt« sa svijesnim sakramentalnim životom Crkve. Veličina i blizina, ljepota i dobrota Krista Spasitelja u svetoj pričesti pomoći će djetetu (razumije se, ako odgo-

vorni iskoriste sva sredstva pravilne i ozbiljne priprave!) da bude iskreno prema sebi i Bogu — baš posredstvom svete ispovijedi. Ono će u ispovjedaonici uvijek tražiti ne samo opraštanje nego i utjehu — savjet. Otkrivat će opasnosti i eventualne »nesreće« na životnom putu tražeći prijateljsko razumijevanje, pomoć i utjehu.

Eto, zato ne mogu razumjeti onih, koji su protiv ispovijedi prvopričesnika. Ako se bude dijete naučilo primati svetu pričest bez ozbiljne priprave, bez česte ispovijedi, bez strahopoštovanja i čiste ljubavi, odmah od početka, kasnije neće više osjećati potrebe. Duša će otupiti. A ono sakramentalno povjerenje, koje je — »prirodno i psihološki« — tako odlučujuće za formiranje karaktera i duhovnog života, neće nastati. Zakasnilo se. Nova biljka neće pustiti dubokih korijena i neće donositi bogatih plodova!

Treba se čuvati u odgoju krajnosti: i skrupuloznosti i laksizma. Treba prema direktivama velikog i svetog euharistijskog pape Pija X i prema suvremenom duhu »života s Crkvom-Euharistijom« (liturgijska obnova) odgajati i stare i mlade vjernike, naročito nove generacije, u euharistijskom duhu. Odgajati osjećaj potrebe za euharistijskom hranom. Da se kod svete mise sudjeluje ne samo gledajući i pjevajući, moleći se i slušajući, nego i primajući dar nebeske gozbe. Ali se mora imati uvijek pred očima upozorenje apostola naroda o nedostojnoj pričesti (1 Kor 11, 26—30), jednako kao i Kristovu poruku o neophodnosti hranjenja kruhom, koji je sišao s neba (Iv 6, 48—58).

Odgovor na optužbu

U crkvenoj štampi zapadnih zemalja razvija se posljednjih godina živa diskusija, čak polemika, oko pitanja prvopričesnika: kada djecu privesti prvoj pričesti, a još više da li trebaju djeca prije prve pričesti na ispovijed — i uopće kada treba djeci preporučiti prvu ispovijed. Mišljenja su, nažalost, jako podijeljena. Čak u istoj državi, susjedne biskupije, donose različita rješenja ili barem upute. Negdje su u vrlo kratko vrijeme u potpunosti izmijenili ranije stavove.

Nije dakle nikakvo čudo, da su i kod nas mišljenja različita. O tom sam predmetu napisao članak, koji je objavljen u »Službi Božjoj«, br. 3/1969. — str. 153—158. Na taj članak objavljen je u Sl. B. br. 1/1970. (str. 76—77) prigovor — osuda u obliku dopisa uredništvu. Da ima svatko pravo na

javno objavljeni članak objaviti javno svoje suprotno mišljenje, razumljivo je i prirodno. Čak je dužnost, ako je netko uvjeren, da objavljena stvar nije točna, da škodi zajednici — Crkvi — dušama! No, barem u našoj vjerskoj štampi opravdano očekujemo, da će se — i u slučaju — kritike, prigovora (možda i manje korisne polemike) sačuvati nepristranost, objektivnost i dobronamjernost.

Tko ponovno pročita moj članak i taj prigovor-kritiku-optužbu (čak se insinuira hereza; navodno pisac želi izbjeći »riječ heretički« — a takva formulacija je samo podvučena afirmacija optužbe!), smatram da će se vrlo lako uvjeriti, da je kritičar pristupio svom poslu sa unaprijed određenim mišljenjem i predrasudama. Ne želim polemizirati. Prepuštam sud čitaocima. Samo objektivnosti i istine radi iznijet ću nekoliko misli:

1) Na optužbu hereze: — Izjavljujem, da vjerujem sve i onako kako naučava i vjeruje Katolička Crkva. Svaku svoju pisanu ili izgovorenu riječ podređujem nauku i sudu zakonite crkvene vlasti!

2) Nigdje u mom članku nema tvrdnje, da se treba »svakog dana« ispovijedati za svagdanju svetu pričest. Budući da se u onom članku nije tretirao problem svagdanje svete pričesti, nije bilo ni potrebe napose raspravljati o pripravi na svagdanju svetu pričest. — O tome je inače bilo govora u direktivama za svagdanju pričest u svim starim priručnicima, na koje se dopisnik poziva. A za redovničke osobe koje su — nekako po pravilu — iako slobodno — svakog dana pristupale sv. pričesti. postojali su i odgovarajući kanonski propisi i direktive u redovničkim pravilima. Slično važi i za svećenike, bogoslove i dr.

3) Iz nijedne rečenice mog članka nije moguće zaključiti »godišnju ispovijed i pričest«, jer se u članku izričito spominje dekret sv. Pija X.

4) Rečenica: »tko nema straha pred »malenim« prestupcima, neće prezati ni pred velikima« — smatram da je za svakoga, koji promatra »realni-konkretni« život, izvan diskusije!

5) Svakako je najveća inkriminacija rečenica: »Na to bih piscu odgovorio, *da ne vjeruje u moć sv. Pričesti.* Jer ne znam da li mu je poznato da i sama sv. Pričest čisti dušu od malenih prestupaka . . .«

Vjerujem i u svetost i u moć sv. pričesti i u milosti, koje ona donosi. Vjerujem, da je u pričesti sam Isus Krist Bog-čovjek, Spasitelj, izvor svih milosti!

Ali vjerujem i u to, da je čovjek dužan u svakom slučaju učiniti sve, da ne bude prepreka djelovanju Krista u duši — milosti. Zato je potrebna suradnja: prije, za vrijeme i poslije pričesti! — Što je savršenije raspoloženje i spremnost, to više će biti i plodova! A tu dispoziciju stvara česta (nitko ne tvrdi: svagdanja!), solidna i iskrena ispovijed!

Uz ovu dispoziciju dolaze još specijalne sakramentalne milosti, koje utemeljitelj ispovijedi, sam božanski Spasitelj, po tom sakramentu ulijeva u dušu.

6) Česta ispovijed nikako ne ograničava djelovanje Krista po sv. pričesti, nego — prema spomenutom — samo disponira i stvara potrebne uvjete. I u ovom slučaju važi, što je rekao Krist o sjemenu, koje pada na različito tlo (Mt 13, 3—23).

7) Dogmatska je istina, da sakramenti djeluju »ex opero operato«. No, tko se usudi tvrditi, da je dokučio svu dubinu i bitnost toga djelovanja!

Ima i drugo pravilo: »Gratia supponit naturam!«

Ako povučemo konsekvencije iz tvrdnji spomenute optužnice, onda bi morali zaključiti po svim pravilima logike: Budući da već formalno primanje pričesti — samo po sebi — uvjetuje, »da će nas još bolje čuvati Isus, tvorac milosti, koga primamo u pričesti«, — zato će svi, koji se — bilo s kakvim raspoloženjem — često pričešćuju, postati svecima.

Realni život, nažalost, demantira takve propozicije. Nažalost, na našu sramotu, bilo ih je, a ima ih i u naše dane prilično, koji su se svakog dana pričešćivali, pa ne samo da nisu ni malo napredovali u duhovnom životu, nisu se čak ni očuvali od smrtnih grijeha, — čak su otpali od kršćanstva i svake vjere! Bilo je, ima ih — nažalost — i danas među njima i svećenika, i redovnika, i redovnica, i običnih vjernika, i »proslavljenih« teologa! Nažalost i na našu sramotu!

»Ex opere operato« nije nikakav magični napitak i čarolija, koja sama po sebi stvara čudesa i mijenja prirodu!

»Gratia supponit naturam!« — Nedokučivo je djelovanje Krista i milosti u našoj duši. Naše je, da sa svoje strane učinimo sve što je moguće, da ne bude prepreka (kamenja,

trnja i korova!), a onda se možemo ponizno nadati, da će nam Spasitelj po svojoj beskonačnoj dobroti i milosrđu udijeliti po sakramentima potrebne milosti, da ćemo svladati sve prepreke i rasti u božanskom životu, dok ne budemo našli savršenstvo i mir u presvetom Srcu — u Očevoj kući!

Dodatak: Naglašavam, da ovo nije nikakva filozofsko-teološka apstraktna rasprava nego vapaj pastoraliste i prijatelja djece Božje!

Alojzij Turk

ČESTA SV. PRIČEST

Uza sve opadanje vjerskoga života, u mnogim se sredinama broj Sv. Pričesti povećava, tako da zreli ljudi znadu reći: »Prije su ljudi bili bolji, a sada se više pričešćuju«. Neprimanje Pričesti je siguran znak duhovnoga mrtvila, a veliki broj Sv. Pričesti, držim, da uvijek nije siguran i mjerodavan pokazatelj bogatog milosnog života u pojedinoj sredini.

Do takvog stanja vjerojatno dolazi zbog raznolike pouke sa strane svećenika, odnosno zbog različitog pristupa stvari. Jedni stvar shvaćaju mnogo ozbiljnije i strože, dok drugi držeći se ideje, da je Pričest hrana i jakost za svagdanju životnu borbu, preporučuju čestu Sv. Pričest, jer jesti treba svaki dan. Sv. Ivan u VI. poglavlju svoga Evanđelja krasno govori o Euharistiji kao hrani i svima nam uvjerljivo zvone u ušima one riječi: »zaista, zaista, kažem Vam, ako ne jedete tijelo Sina čovječjega i ne pijete njegove krvi, nećete imati života u sebi. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni« (Iv. 6, 53—55). Pričest je uvjet milosnog života u nama, ali se treba sjetiti i onih Pavlovih riječi: »... Zato će onaj, koji nedostojno jede ovaj kruh ili nedostojno pije ovaj kalež Gospodnji, biti krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka svatko (prije) ispita sama sebe, te onda jede od kruha i pije iz kaleža, jer tko jede i pije, svoju osudu jede i pije, ako ne drži više do tijela Gospodnjega« (1. Kor 11, 27—30).

U »Veritasu« br. 2/70 mogli smo pročitati slijedeće retke, koji donekle rasvjetljuju naš predmet: »Bilo bi krivo i lažno slijediti lažno uvjerenje, da će samo primanje sakramenata proizvesti u nama neki čudesni obrat i ostvariti duhovni rast. Ne, Bog traži naše sudjelovanje, našu aktivnost, našu vjeru. U cijeloj povijesti spasenja Bog je uvijek bio onaj koji je pozivao čovjeka na milosni i spasonosni dijalog, na prijateljstvo i ljubav«. (Veritas, 2/1970 — str. 23).

trnja i korova!), a onda se možemo ponizno nadati, da će nam Spasitelj po svojoj beskonačnoj dobroti i milosrđu udijeliti po sakramentima potrebne milosti, da ćemo svladati sve prepreke i rasti u božanskom životu, dok ne budemo našli savršenstvo i mir u presvetom Srcu — u Očevoj kući!

Dodatak: Naglašavam, da ovo nije nikakva filozofsko-teološka apstraktna rasprava nego vapaj pastoraliste i prijatelja djece Božje!

Alojzij Turk

ČESTA SV. PRIČEST

Uza sve opadanje vjerskoga života, u mnogim se sredinama broj Sv. Pričesti povećava, tako da zreli ljudi znadu reći: »Prije su ljudi bili bolji, a sada se više pričešćuju«. Neprimanje Pričesti je siguran znak duhovnoga mrtvila, a veliki broj Sv. Pričesti, držim, da uvijek nije siguran i mjerodavan pokazatelj bogatog milosnog života u pojedinoj sredini.

Do takvog stanja vjerojatno dolazi zbog raznolike pouke sa strane svećenika, odnosno zbog različitog pristupa stvari. Jedni stvar shvaćaju mnogo ozbiljnije i strože, dok drugi držeći se ideje, da je Pričest hrana i jakost za svagdanju životnu borbu, preporučuju čestu Sv. Pričest, jer jesti treba svaki dan. Sv. Ivan u VI. poglavlju svoga Evanđelja krasno govori o Euharistiji kao hrani i svima nam uvjerljivo zvone u ušima one riječi: »zaista, zaista, kažem Vam, ako ne jedete tijelo Sina čovječjega i ne pijete njegove krvi, nećete imati života u sebi. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni« (Iv. 6, 53—55). Pričest je uvjet milosnog života u nama, ali se treba sjetiti i onih Pavlovih riječi: »... Zato će onaj, koji nedostojno jede ovaj kruh ili nedostojno pije ovaj kalež Gospodnji, biti krivac tijela i krvi Gospodnje. Neka svatko (prije) ispita sama sebe, te onda jede od kruha i pije iz kaleža, jer tko jede i pije, svoju osudu jede i pije, ako ne drži više do tijela Gospodnjega« (1. Kor 11, 27—30).

U »Veritasu« br. 2/70 mogli smo pročitati slijedeće retke, koji donekle rasvjetljuju naš predmet: »Bilo bi krivo i lažno slijediti lažno uvjerenje, da će samo primanje sakramenata proizvesti u nama neki čudesni obrat i ostvariti duhovni rast. Ne, Bog traži naše sudjelovanje, našu aktivnost, našu vjeru. U cijeloj povijesti spasenja Bog je uvijek bio onaj koji je pozivao čovjeka na milosni i spasonosni dijalog, na prijateljstvo i ljubav«. (Veritas, 2/1970 — str. 23).

Za djelotvorno i dozvoljeno primanje sakramenata mrtvih Noldin (De sacramentis, 42a) traži kajanje, koje pretpostavlja vjeru i nadu. Bez obraćenja i kajanja nema oproštenja.

Kad se radi o češćem ili rjeđem primanju Sv. Pričesti ne možemo se osloniti na Crkvene zakone, jer tu su postavljene samo dvije krajnje granice: najmanje jedanput godišnje i najčešće jednom dnevno. Za ovo posljednje imademo već izuzetaka. Unutar ovih dviju krajnjih granica postoje razne mogućnosti i tu bi svaki svećenik kao odgojitelj i svaki vjernik kao koliko-toliko zrela ličnost morali tražiti najdjelotvornije postupke. Svaka ukalupljenost i kampanjski posao neće uroditi nikakvim dobrim plodom, jer se traži svačija angažiranost i lični susret svakog pojedinca s Gospodinom.

Znam muškarca koji se ljuti na žene što se nakon pričesti stojeći poklone i tek tada vrate na mjesto. Kaže dotični »kad i ne bi htjeli slušati župnika koji kaže da se ne treba pokloniti, morali bi bar znati, da su primile u sebe Onoga kome se klanjaju na oltaru. Ali, nastavlja isti, one uopće ne misle i ne znaju što primaju, nego idu pred pričesni stol iz navike«. Dobro bi bilo npr. kad bi netko nastojao rastumačiti žalosne slučajeve sjemeništaraca, koji su se godinama danomice pričešćivali, a onda najedanput i naglo, takorekuć preko noći, prekinuli sa svim vjerskim.

Jasno je, da je za dozvoljeno primanje Sv. Pričesti potrebno stanje milosti — odsutnost smrtnoga grijeha — ali se postavlja pitanje, da li je to dosta. Zar se ne traži i dobra nakana (recta mens) ili govoreći Pavlovim jezikom »držanje do tijela Gospodnjeg«, a čini se, da mnogo puta upravo ovo posljednje nedostaje. Nakon Euharistijskog kongresa u Münchenu jedne su novine donijele izvještaj, da veliki dio sudionika uopće nije znao što je to Euharistija.

Naročito djeca i nesamostalne osobe mogu župnikovu preporuku o čestoj Sv. Pričesti prihvatiti kao svojevrsnu zapovijed i onda idu na Pričest bez naročite svijesti. Uz stanje milosti, mislim da je dobra nakana drugi uvjet na koji mi često zaboravljamo. Puno je bolje da se ljudi češće pričešćuju na temelju dobre pouke i vlastite svijesti o potrebi sakramentalnoga života, nego da idu zato, što to svećenik direktno preporučuje. Uostalom, ako smo iskreni, priznat ćemo, da je lakše reći »idite često na Pričest«, zado-

voljiti se velikim brojem pričesti, nego ljude tako odgojiti, da to na temelju želje za sakramentalnim životom samoinicijativno traže, kao što gladan čovjek posiže za hranom. Bude li po srijedi dobra volja i samoinicijativa, ne moraju nas zbunjivati mali, pa makar česti, propusti vjernika, jer sakramenti djeluju »ex opere operato« i najvjerojatnije će prije ili kasnije doći do uspjeha.

Poseban problem je pitanje ispovijedi prije pričesti, a i inače je ispovijed sakramenat, koji će kao kamen smutnje ostati još za mnoge generacije. Zadiranje u vlastitu nutrinu je kod prosječnih ljudi antipatičan posao i priznavanje vlastitih grijeha, pa makar svećeniku, je odiozna stvar. I u pitanju sakramentalne ispovijedi prelazi se u razne skrajnosti. Jedan magister novaka reče, da će se zadovoljiti sa šestomjesečnom ispovijedi svojih gojenaca, dok drugi možda pred svakim primanjem Pričesti traže ispovijed. Lijepi praktični savjet u vezi s time, mogli smo pročitati u Malom Koncilu 2/1970. — str. 4.

Kad su se izvjesne djevojke sutradan nakon večeri što su je provele na plesu pričestile bez prethodne ispovijedi, neki su negodovali, dok su njihove vršnjakinje rekle: »O tome mogu pravilno suditi jedino one same«. Mislim da je rezoniranje ovih posljednjih bilo pravilno.

Pozivati na ispovijed i pričest u obliku preporuke, koja graniči sa zapovjeđu, vrlo je plitko, jeftino i riskantno. Valja odgojiti čovjeka koji će za primanjem sakramenata osjetiti unutarnju potrebu, a taj odgoj traži truda i sa odgajanikove strane zalaganja.

Moglo bi se postaviti pitanje, zašto nam se najviše pričešćuju djeca i žene. Uz ostale razloge (dječja plemenitost, iskrenost, smisao žene za vjersko) možda do toga dolazi i zato, što se radi o osobama, koje ne misle svojom glavom, nego slijepo slijede naše savjete, odnosno za njih naredbe.

Teško je bilo koji vjerski problem zahvatiti u svoj njegovoj širini, a ovaj pogotovo, jer se radi o temeljima milosnog života, pa bi bilo zgodno, kad bi pojedinci pitanje ispovijedi i česte Pričesti prikazali s raznih stanovišta, s nakanom da se nastoji naći najzgodnije rješenje (koliko je to moguće) za ovaj momenat života naših vjernika u kojem mi upravo sada živimo.

M. Ž.

NOVI TIP SVEĆENIKA

(nastavak)

U prvom članku mnogi su čitaoci našli dosta toga čim se ne slažu. Smatraju da je govor previše crn, negativan, da svećenik nije u tako nezgodnom položaju kako to iz članka proizlazi. U svakom slučaju došlo je bar kod nekih do razmišljanja, do reagiranja. A to je već mnogo. Jasno je da se u jednom izlaganju ne može sve reći. Zato onaj prvi smatramo uvodom, iznošenjem situacije, da bi smo u drugima mogli upozoriti kako izići iz krize, koja je nama očevidna. Mi smo pokušali gledati svećenika onako kako nam se on pokazuje, svećenika na putu, hic et nunc, rekli bismo. Jedan tip pripada generaciji u kojoj se nije govorilo o potrebi obnove Crkve, a danas se on u nju želi uključiti ili je razumjeti. Drugi tip, mlađi, mlađi svećenik osjeća da se život mijenja, kreće, a on oko sebe i u sebi ne nalazi dovoljno sredstava da ga pokrene naprijed. Jedan i drugi moraju prihvatiti svoje realno stanje ako žele pravo sudjelovati u obnovi koju vrijeme nameće. Moraju naučiti da su oni, imali ne znam koju dob, najprije ljudi, da bi trebali biti potpuni ljudi.

Biti čovjek prelazi red tehnike, efikasnosti, mode. Biti čovjek ne znači informirati se o čovjeku, kao što to daju naslutiti mnoge ankete. Nije dovoljno praviti ankete o ljudima ili tražiti informacije. Valja unići u se i postati svjestan dubokih stvarnosti našega ljudskog života. Preko tih realnosti ćemo doći do čovjeka, do onoga najboljega u njemu. Zato ćemo u daljnjim izlaganjima i obraditi ove bitne stvarnosti: slobodu, ljubav, akciju, intelektualni život, odnos sa svijetom. Njih normalan odgoj razvija kod čovjeka i preko njih ga stavlja u posjed samoga sebe omogućujući mu da se cijelim svojim bićem suoči sa životom.

Nitko nije oslobođen od ovoga povratka na bitno pa čak ni oni koji dobivaju naobrazbu adaptiranu potrebama našega vremena. Nijedna struktura nije tako savršena da bi bila u stanju proizvesti očekivani efekt. Strukture često formiraju ne čovjeka nego robota koji je odveć siguran u sebe. I jednog će dana takav biti pregažen od života koji se stalno mijenja.

Pitanje koje se danas postavlja svećeniku glasi po prilici: kako ja u mojem životu proživljavam slobodu, ljubav, akciju, svijet? Jesu li ove stvarnosti u pravilnom odnosu

između sebe? Ne dolazi li neravnoteža od koje kadikada trpimo od nepoznavanja ili od potcjenjivanja ovih vrednota?

Jedni će se možda upitati: zašto se toliko preokupirati problemom čovjeka? Zašto toliko govoriti o ljudskoj naravi? Nije li dovoljno vjerovati u milost koja sve preobražava? Nije li traženje svetosti najbolji ekvilibrij, najsavršenija ravnoteža? Nije to traženje u stvari rješenje svih poteškoća? Drugi će pomisliti: nije li analiza ovih pitanja u stvari gubljenje vremena? Zar akcija, vele, nije dostatna samoj sebi? Nije li ona najbolja životna škola? Neka svećenik radi i bit će čovjek!

Jednima i drugima dajemo ovaj sumarni odgovor: prakticiranje ovih vrednota sa strane svećenika je već početak duhovnog života, a manjak istoga prakticiranja je često puta znak da taj duhovni život ne postoji. Što se akcije tiče već sada tvrdimo: ako ona ne izlazi iz dubina slobode i ljubavi onda može biti iluzorna i vrlo opasna. U slijedećem broju ćemo detaljno analizirati slobodu.

(nastavit će se)

Priredio o. Ignacije V.

POSTOJE SAMO DVIJE LJUBAVI

(Michel Quoist)

Stvoreni smo iz ljubavi i za ljubav. Na zemlji učimo ljubiti. Na smrtnom času polagat ćemo ispit iz ljubavi. Ako smo se dosta vježbali u ljubavi, živjet ćemo vječno u Ljubavi. Dakle, ovdje na zemlji, svaki put, kad smo samo sebe ljubili (sebičnost-samoljublje), mi smo tada mimoilazili svoju svrhu i svrhu svijeta. Postoje samo dvije ljubavi: Ljubav prema sebi, te ljubav prema Bogu i bližnjemu. Živjeti, znači živjeti između ove dvije ljubavi.

* * *

»Nitko ne može služiti dvojici gospodara, jer ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga pristajati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu« (Mt 6, 24). »Tko ljubi svoga brata, stalno je u svjetlu, i u njemu nema sablazni. Ali tko mrzi svoga brata, u tami je; on živi u tami i ne zna kamo ide, jer mu je tama zaslijepila oči« (1 Iv. 2, 10—11).

između sebe? Ne dolazi li neravnoteža od koje kadikada trpimo od nepoznavanja ili od potcjenjivanja ovih vrednota?

Jedni će se možda upitati: zašto se toliko preokupirati problemom čovjeka? Zašto toliko govoriti o ljudskoj naravi? Nije li dovoljno vjerovati u milost koja sve preobražava? Nije li traženje svetosti najbolji ekvilibrij, najsavršenija ravnoteža? Nije to traženje u stvari rješenje svih poteškoća? Drugi će pomisliti: nije li analiza ovih pitanja u stvari gubljenje vremena? Zar akcija, vele, nije dostatna samoj sebi? Nije li ona najbolja životna škola? Neka svećenik radi i bit će čovjek!

Jednima i drugima dajemo ovaj sumarni odgovor: prakticiranje ovih vrednota sa strane svećenika je već početak duhovnog života, a manjak istoga prakticiranja je često puta znak da taj duhovni život ne postoji. Što se akcije tiče već sada tvrdimo: ako ona ne izlazi iz dubina slobode i ljubavi onda može biti iluzorna i vrlo opasna. U slijedećem broju ćemo detaljno analizirati slobodu.

(nastavit će se)

Priredio o. Ignacije V.

POSTOJE SAMO DVIJE LJUBAVI

(Michel Quoist)

Stvoreni smo iz ljubavi i za ljubav. Na zemlji učimo ljubiti. Na smrtnom času polagat ćemo ispit iz ljubavi. Ako smo se dosta vježbali u ljubavi, živjet ćemo vječno u Ljubavi. Dakle, ovdje na zemlji, svaki put, kad smo samo sebe ljubili (sebičnost-samoljublje), mi smo tada mimoilazili svoju svrhu i svrhu svijeta. Postoje samo dvije ljubavi: Ljubav prema sebi, te ljubav prema Bogu i bližnjemu. Živjeti, znači živjeti između ove dvije ljubavi.

* * *

»Nitko ne može služiti dvojici gospodara, jer ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti, ili će uz jednoga pristajati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i bogatstvu« (Mt 6, 24). »Tko ljubi svoga brata, stalno je u svjetlu, i u njemu nema sablazni. Ali tko mrzi svoga brata, u tami je; on živi u tami i ne zna kamo ide, jer mu je tama zaslijepila oči« (1 Iv. 2, 10—11).

Gospodine Bože, postoje samo dvije ljubavi. Ljubav prema samome sebi, te ljubav prema Tebi i ostalima.

I svaki put, kad ljubim samo sebe, to je nešto ljubavi manje za Tebe i za druge. To je bježanje od ljubavi, to je gubitak ljubavi. Jer ljubav je stvorena, da iziđem iz sebe i da poletim prema drugima!

Svaki put, kad ljubim samo sebe, ljubav vene, trune i umire! Gospodine Bože, samoljublje je otrov, kojega upijam svaki dan! Samoljublje nudi meni cigaretu i ne pruža je mome bližnjemu! Samoljublje izabire najbolji dio i čuva za sebe najbolje mjesto! Samoljublje zadovoljuje moja osjetila i krade hranu sa stola drugih!

Samoljublje govori o meni i čini me gluhim za riječ drugoga!

Samoljublje izabire i nameće izbor drugima!

Samoljublje me pretvara i drukčijim prikazuje, glumi prikazujući me da se odlikujem, da blistam, zasjenjujući druge!

Samoljublje ističe moje ideje, moje mišljenje i nazore, a prezire ideje, mišljenje i nazore drugih!

Samoljublje mene prikazuje kreposnim i nazivlje me dobrim!

Samoljublje me pozivlje da zaslužim novaca, da ih potrošim za što se meni sviđi i da ih uložim isključivo za svoju korist!

Samoljublje me savjetuje, da nešto dadem siromasima, kako bih uspavao svoju savjest, da me ne uznemiruje!

Samoljublje me navodi da obujem papuče i da se zavalim u fotelju!

Samoljublje se zadovoljava sa mnom i blago me uspavljuje!

Gospodine Bože, što je još teže, samoljublje je oteta ljubav! Ona bijaše određena za druge. Njima bijaše potrebna za život i napredak, a ja sam je oteo!

Tako samoljublje stvara ljudsku patnju!

Tako samoljublje stvara ljudsku bijedu!

Samoljublje stvara sve ljudske bijede i sve ljudske patnje!

Patnju djeteta, što ga njegova majka udara bez razloga, te patnju čovjeka, što ga poslodavac napada pred radnicima!

Patnju neugledne, manje naočite djevojke, koju izbjegavaju u kolu, te patnju žene, koju više ne voli njezin muž!

Patnju djeteta, koje ostavljaju kod kuće, jer im smeta, te patnju djeda, kojemu se rugaju unuci, jer je previše star!

Patnju plašljiva čovjeka, koji se ne usudi nikome povjeriti, te patnju zabrinuta mladića ili djevojke, čiju su nevolju izvrgli ruglu!

Patnju očajnika, koji se baca u prokop, te patnju razbojnika, kojega vode na vješanje!

Patnju nezaposlenoga, koji je htio raditi, te patnju radnika, koji gubi svoje zdravlje za slabu plaću!

Patnju oca, koji trpa svoju brojnu obitelj u jednu jedinu sobu, dok u njegovoj blizini stoji prazna zgrada, te patnju majke, čija djeca gladuju, dok se u kantu za otpatke bacaju ostaci hrane s gozbe!

Patnju onoga, koji sam umire, dok njegova obitelj u sobi pokraj njega ispija kafu i jedva čeka njegov smrtni čas!

— — — — — — —

Sve patnje,

Sve nepravde, gorčine, poniženja, žalosti, mržnje, pakosti, očajanja...

Sve su te patnje neutažena glad, glad za ljubavlju!

Ljude je iskvarila stalna sebičnost. Nečovječni svijet uništuje ljude!

Tako svijet provodi na zemlji svoje vrijeme izjedajući se nagrđenom ljubavlju, dok oko njih drugi umiru od gladi za ljubavlju! Ljudi kvare ljubav!

Gospodine Bože, i ja sam pokvario Tvoju ljubav!

Ove večeri ja Te molim da mi pomogneš ljubiti!

Gospodine Bože, daj mi da širim pravu ljubav u svijetu!

Daj da po meni i po Tvojim sinovima i kćerima ljubav prodre pomalo u sva područja, u sve društvene slojeve, u sve sisteme ekonomske i političke, u sve zakone, u sve ugovore, u sve uredbe!

Daj da ljubav prodre u urede, u tvornice, u gradske četvrti, u sva ljudska naselja, u kuće, u kina, kazališta, plesove!

Daj da ljubav prodre u ljudska srca i da nikad ne zaboravim da borba za bolji svijet jest borba ljubavi, u službi ljubavi! Gospodine Bože, pomozi mi ljubiti, da ne bih u ludo zasipao svoje snage ljubavi. Da sve manje ljubim sebe, kako bih sve više ljubio druge!

Da napokon oko mene nitko ne trpi i da nitko ne umire, jer bih ja krao ljubav, koja je njima trebala da žive!

Sinko moj, nikad ne ćeš unijeti dosta ljubavi u srce čovjekovo, u srce svijeta, jer čovjek i svijet gladuju za neizmjernom ljubavlju!

A samo Bog može ljubiti ljubavlju, koja nema granica. Ali, moje dijete, ako hoćeš, ja ti dajem svoj život! Uzmi ga u sebe! Ja ti dajem svoje srce! Dajem svoje srce svojoj djeci! Sinko, ljubi mojim srcem. I svi zajedno, vi ćete zasititi svijet ljubavlju i vi ćete ga spasiti!

Preveo Dr Srećko Bošnjak

NAKON OBNOVLJENE MISE

Francuska književnica Yvonne Chauffin nedavno je napisala posebno djelo o svetoj Misi pod naslovom: LE COUP DE LANCE, »La Messe cette inconnue« s predgovorom bečkog kardinala Königa. U vezi s tom knjigom katolički francuski novinar Bruno Lagrange raspravljao je s piscem knjige o Misi. Radi novih obreda neki su zbunjeni. Ne znaju zapravo, šta se promijenilo, pa u tom neznanju govore: »Ima li smisla sada ići k Misi?« Mnogima Misa izgleda teška! ... Na ova i druga pitanja, Yvonne Chauffin rekla je uglavnom ovo: — Ja ne razumijem da pravi kršćanin može tako govoriti, jer Misa je centar, Misa je središte vjere. Tako pitati, isto je kao pitati, treba li još danas vjerovati u Boga, u Krista, u Utjelovljenje. Misu nam je ostavio Isus da se možemo s njim susresti. To nam je njegova testamentarna ostavština. To je nova osloboditeljska Pasha. To je Kristov duboki, bezrezervni pristanak, da nas ljubi i da mi ljubimo njega. To je Žrtva Kristova, Žrtva svećenikova i Žrtva naša. To je korak, kojega činimo da pređemo iz našega svijeta u Božji svijet. Saborske promjene i novi obredi nisu ništa bitno u Misi promijenili. Ako te promjene neke kršćane smućuju, to je samo znak, da su oni bili povezani sa starim pradjedovskim Misnim običajima, a da nisu vodili brigu o pravom smislu Mise. Taj formalizam im smeta, da se upitaju o onome što je glavno. Kod kritičara liturgijske reforme kriva je slaba vjera. Malo dobre volje i ozbiljne brige, da bolje upoznaju Misu, izbavit će ih od neugodnosti u prilagođavanju promjenama.

Istina je, da Misa izgleda teška. Radi se o zalaganju čitavog bića da slijedi Krista u najvišim zahtjevima. Misa se ne sastoji u tome, da se uđe u crkvenu zgradu, dok traje

Sinko moj, nikad ne ćeš unijeti dosta ljubavi u srce čovjekovo, u srce svijeta, jer čovjek i svijet gladuju za neizmjernom ljubavlju!

A samo Bog može ljubiti ljubavlju, koja nema granica. Ali, moje dijete, ako hoćeš, ja ti dajem svoj život! Uzmi ga u sebe! Ja ti dajem svoje srce! Dajem svoje srce svojoj djeci! Sinko, ljubi mojim srcem. I svi zajedno, vi ćete zasititi svijet ljubavlju i vi ćete ga spasiti!

Preveo Dr Srećko Bošnjak

NAKON OBNOVLJENE MISE

Francuska književnica Yvonne Chauffin nedavno je napisala posebno djelo o svetoj Misi pod naslovom: LE COUP DE LANCE, »La Messe cette inconnue« s predgovorom bečkog kardinala Königa. U vezi s tom knjigom katolički francuski novinar Bruno Lagrange raspravljao je s piscem knjige o Misi. Radi novih obreda neki su zbunjeni. Ne znaju zapravo, šta se promijenilo, pa u tom neznanju govore: »Ima li smisla sada ići k Misi?« Mnogima Misa izgleda teška!... Na ova i druga pitanja, Yvonne Chauffin rekla je uglavnom ovo: — Ja ne razumijem da pravi kršćanin može tako govoriti, jer Misa je centar, Misa je središte vjere. Tako pitati, isto je kao pitati, treba li još danas vjerovati u Boga, u Krista, u Utjelovljenje. Misu nam je ostavio Isus da se možemo s njim susresti. To nam je njegova testamentarna ostavština. To je nova osloboditeljska Pasha. To je Kristov duboki, bezrezervni pristanak, da nas ljubi i da mi ljubimo njega. To je Žrtva Kristova, Žrtva svećenikova i Žrtva naša. To je korak, kojega činimo da pređemo iz našega svijeta u Božji svijet. Saborske promjene i novi obredi nisu ništa bitno u Misi promijenili. Ako te promjene neke kršćane smućuju, to je samo znak, da su oni bili povezani sa starim pradjedovskim Misnim običajima, a da nisu vodili brigu o pravom smislu Mise. Taj formalizam im smeta, da se upitaju o onome što je glavno. Kod kritičara liturgijske reforme kriva je slaba vjera. Malo dobre volje i ozbiljne brige, da bolje upoznaju Misu, izbavit će ih od neugodnosti u prilagođavanju promjenama.

Istina je, da Misa izgleda teška. Radi se o zalaganju čitavog bića da slijedi Krista u najvišim zahtjevima. Misa se ne sastoji u tome, da se uđe u crkvenu zgradu, dok traje

jedna ceremonija, nego u sudjelovanju u Žrtvi Kristovoj pomoću siromašnih snaga naše ljudske spoznaje. Mi ulazimo u Božje područje. Zato se treba otresti sebe. Izići iz absurdnosti svijeta. Misa je dio našeg života. Misa ne znači sudjelovati u nekoj igri, u jednoj duhovnoj spekulaciji. Misa znači — ući u život, u svoj vlastiti život i u život drugih. Misa ne znači ostaviti na crkvenim vratima stvari, koje nam zadaju brigu i muku, nego znači isprazniti svoju vreću pred Bogom. Odbaciti nekorisno, pa preuzeti ono što je vrijedno.

Što se tiče materinskog jezika u Misi, mislim, da to ništa ne rješava, nego čak komplicira stvari. Najljepše Misne molitve moraju biti izgovorene jasno i s uvjerenjem i oduševljenjem, koje dolazi iz srca, na način, da ih vjernik razumi i prisvoji. Ako su te molitve »slupane«, bolje je ne slušati ih. Dok su bile na latinskom jeziku, čuvale su barem svoju tajnu.

Da li moja knjiga može pomoći razumijevanju današnje Mise? Napisala sam knjigu i trudila sam se, da reknem, što znači Misa za me, što ona znači za većinu onih koji u njoj sudjeluju znajući da je ona stvarni susret s Kristom, koji nam pomaže da uđemo u njegovo Otkupljenje. Ja sam svojom knjigom nastojala običnim jezikom reći, kako je Krist uoči Svetog Petka, slaveći Mojsijevu Pashu, prikazao prvu Misu. I rastumačiti da nam je Krist dao razumjeti po liturgiji, da je od tada Misa Kristova, svećenikova i naša.

U liturgijskoj reformi veseli me vraćanje na prvobitnu Misu. Stoljećima su dodavane brojne modifikacije, koje danas nisu potrebne. Novi oblik celebracije može pomoći, da uđemo u srce Žrtve. Liturgijski tekstovi su vrlo lijepi.

Ja osobno žalim za crkvenim latinskim jezikom, jer je lak, jednostavan i bliz. Neke riječi za mene su bile vrata, kroz koja je sukljala milost. Na primjer riječ »FORMATI« kod uvoda u OČENAŠ. Dugo vremena Bog nam je govorio preko toga jezika, koji mi je bio kao obiteljsko vozilo. Ali mislim, da je za najveći broj kršćana, koji ne razumiju latinski, bolje, da Misa bude na živom jeziku. Nekoć je latinski bio živi jezik, a crkveni jezik tada bijaše grčki. Ja sam za sve ono, što će pomoći vjernicima, da bolje sudjeluju u Misi.

U svojoj knjizi napisala sam, kako ne žalim, što nisam studirala teologiju, jer Misa nije određena za specijaliste. Ali to ne znači, da time odbijam religijsku kulturu, koja je bezuvjetno potrebna. Treba poznavati Sveto Pismo i treba znati postaviti svete tekstove u njihov kontekst. Treba znati, kako se razvijala liturgija Mise kroz vjekove. Zašto je ta i ta molitva uklonjena ili dodana i u kojim okolnostima. Misa pozivlje svakog kršćanina da sudjeluje u euharistijskoj Žrtvi i da treba znati, kamo ga ona vodi. Ne ostati na rubu Mise, nego se za Misu temeljito zanimati. Znati o čemu se radi! Po Misi ulazimo u Boga i za to nije potrebno studirati teologiju. Treba stalno čitati Evanđelje. Krist nas na to pozivlje. Da tražimo kraljevstvo nebesko. Sjetimo se priče o izgubljenoj drahmi, o zakopanom biseru... Intelektualni koraci ne otvaraju nas za Misu, nego sudjelovanje u Spasiteljevoj Žrtvi. Naše zajedništvo s njegovim Tijelom. Sav naš obiteljski i profesionalni život što ga činimo da uđemo u ekonomiju spasenja.

Književnica Chauffin veli da se vrlo dobro osjeća sudjelujući u Misi, napose, kad ima priliku čitati poslanicu.

Što se tiče propovijedi, ona veli, da svećenik svojim govorom treba da brani Božju stvar. Zašto se kršćani slabo zanimaju za svetu Misu? Sigurno, krivnjom svećenika, koji ne propovijedaju dosta o Misi, koji ne tumače, šta je Misa. Župnik Arski mislio je i po danu i po noći na svoje propovijedi. Što je bilo u njegovoj duši, pružao je drugima. Često je govorio: »Djeco moja, ljubite dobroga Boga i odbacite grijeh!« Poznam svećenike, kojima na koljenima treba zahvaliti za sve ono, što su nam znali reći o Bogu, o Božjoj ljubavi. Po njima se obnavljalo duhovsko čudo. Međutim književnica spominje, da ima i takvih svećenika, koji nisu daroviti za propovijedanje, pa dodaje, kako bi bilo dobro stvoriti ekipe biranih propovjednika, pa da idu u više župa propovijedati. Ukoliko nema dosta takvih, moglo bi se u tu službu uklopiti i svjetovnjake, koji su sposobni.

O glazbi veli ova književnica, da je glazba najekspresivniji jezik, svima razumljiv. Za učene i neuke. Sve nijanse radosti i žalosti, sva uzdignuća duše i sve tajne može unijeti u srce. Glazba je jedan od najglavnijih elemenata liturgije. Bilo da se radi o klasičnoj bilo o modernoj glazbi. Glazba nam pomaže moliti!

Kad je novinar postavio pitanje, zašto ljudi slabo posjećuju Misu u crkvama, a inače rado idu na velike skupove, kao što su Olimp. igre, službena putovanja drž. šefova, različita primanja i dočeci, književnica je odgovorila, kako biti na Misi ne znači biti samo promatrač kao na drugim masovnim skupovima.

Međutim, ipak je krivo govoriti, da se ne ide na Misu. Koji su kršćani poučeni o Misi, oni masovno idu u crkvu. Kojima je srce potpuno zagrijano vjerom. Kad se vjernici pouče o Misi i novim obredima, oni će rado ići na Misu. Sigurno je, da ima mnogo svećenika i svjetovnjaka punih plemenitosti, razboritosti, inteligencije, žara i sposobnosti, koji će nas poučiti o svetoj Misi. Ako bude vjere u srcima, onda ne će biti problema Mise! Saborske reforme očistile su teren. Neka se svaki od nas sjeti riječi, kojima nas pozivlje svećenik: »Molite braćo, da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu Ocu svemogućemu«. U tome je odgovor na sva pitanja!

Tako završava svoje misli književnica Chauffin. — Izgleda da bi bilo od velike koristi, kad bi se knjiga o Misi književnice Chauffin pojavila na hrvatskom jeziku!

S. Bošnjak

ČOVJEK POGRIJEŠI, ANĐEO SE POPRAVI

»Glas koncila« u br. 7. od 5. IV 1970. objavio je članak »Nove smjernice u sjemenišnom odgoju«. Po mome shvaćanju tu se je podkrala jedna neispravnost. Da se to popravi, upozorio sam uredništvo GK odmah nakon objavljenja toga članka. Ali taj moj ispravak još do danas nije uvršten u »Glas koncila«.

Kada već »Glas koncila« neće sam da prizna svoj propust, evo u »Službi Božjoj« donosim taj ispravak da javnost vidi o čemu se radi i da se vidi, da li je takav postupak sa strane »Glasa koncila« uzoran i pohvalan!

Evo poslanoga teksta:

NEISPRAVNA VIJEST

objavljena je u GK br. 7. od 5. IV 1970. u članku »Nove smjernice o sjemenišnom odgoju«.

Tu je napisano: »U svakoj biskupiji sjemenište će biti samo jedno, dijecezansko: ono će biti središnjica za formaciju svih svećeničkih zvanja i svjetovnih i redovnih. Tom

Kad je novinar postavio pitanje, zašto ljudi slabo posjećuju Misu u crkvama, a inače rado idu na velike skupove, kao što su Olimp. igre, službena putovanja drž. šefova, različita primanja i dočeci, književnica je odgovorila, kako biti na Misi ne znači biti samo promatrač kao na drugim masovnim skupovima.

Međutim, ipak je krivo govoriti, da se ne ide na Misu. Koji su kršćani poučeni o Misi, oni masovno idu u crkvu. Kojima je srce potpuno zagrijano vjerom. Kad se vjernici pouče o Misi i novim obredima, oni će rado ići na Misu. Sigurno je, da ima mnogo svećenika i svjetovnjaka punih plemenitosti, razboritosti, inteligencije, žara i sposobnosti, koji će nas poučiti o svetoj Misi. Ako bude vjere u srcima, onda ne će biti problema Mise! Saborske reforme očistile su teren. Neka se svaki od nas sjeti riječi, kojima nas pozivlje svećenik: »Molite braćo, da moja i vaša žrtva bude ugodna Bogu Ocu svemogućemu«. U tome je odgovor na sva pitanja!

Tako završava svoje misli književnica Chauffin. — Izgleda da bi bilo od velike koristi, kad bi se knjiga o Misi književnice Chauffin pojavila na hrvatskom jeziku!

S. Bošnjak

ČOVJEK POGRIJEŠI, ANĐEO SE POPRAVI

»Glas koncila« u br. 7. od 5. IV 1970. objavio je članak »Nove smjernice u sjemenišnom odgoju«. Po mome shvaćanju tu se je podkrala jedna neispravnost. Da se to popravi, upozorio sam uredništvo GK odmah nakon objavljenja toga članka. Ali taj moj ispravak još do danas nije uvršten u »Glas koncila«.

Kada već »Glas koncila« neće sam da prizna svoj propust, evo u »Službi Božjoj« donosim taj ispravak da javnost vidi o čemu se radi i da se vidi, da li je takav postupak sa strane »Glasa koncila« uzoran i pohvalan!

Evo poslanoga teksta:

NEISPRAVNA VIJEST

objavljena je u GK br. 7. od 5. IV 1970. u članku »Nove smjernice o sjemenišnom odgoju«.

Tu je napisano: »U svakoj biskupiji sjemenište će biti samo jedno, dijecezansko: ono će biti središnjica za formaciju svih svećeničkih zvanja i svjetovnih i redovnih. Tom

zakonskom odredbom dokida se mogućnost »konkurencije« između dijeceze i redovničkih kuća«.

Na prvi mah ovo bi se imalo razumjeti ovako: U svakoj biskupiji bit će samo jedno sjemenište, gdje bi se zajedno poučavali i dijecezanski i redovnički klerici.

Pisac ne citira koji je to broj iz »Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis« iz L'Osservatore romano, broj 16—17. ožujka 1970. U ovom broju nema latinskog teksta koji nije još (do danas 6. IV) objavljen. Spomenuti broj L'Osservatore donosi samo talijanski tekst, i to: »in riassunto« u 101 točki.

Tražio sam u kojoj točki se nalazi gornji izraz GK, ali ga nisam našao. Našao sam pod br. 21 ovaj odlomak: »L'unitá del sacerdozio cattolico richiede che anche i Religiosi si adattino »congrua congruis referendo« alle Rationes delle varie nazioni.«

Ukoliko poznam nešto talijanski jezik, ovo bi se na hrvatski prevelo: »Jedinstvo katoličkoga svećeništva traži da se i Redovnici upriliče — ukoliko se to može zgodno jedno s drugim složiti — sa programima različitih naroda.«

Ovdje, dakle, nije govor o samoj jednoj i to dijecezanskoj školi u svakoj biskupiji nego o upriličenju redovničkih škola sa programom drugih bogoslovija.

Po riječima u »Note preliminari« Rationes bi imale značiti naučni plan i odgojni program školovanja, i broj 99. kaže: »Za pastoralna vježbanja treba iskoristiti ljetne praznike i za koje je potrebno sastaviti program.« Ovdje se, dakle, program uzimlje u istome smislu kao i Rationes.

Kako izgleda, ovdje je govor o naučnom i odgojnom programu, koji bi imao biti isti u cijelome djelokrugu biskupskih konferencija; i tome programu imali bi se upriličiti redovnici uz neke razlike koje sa sobom nosi sam redovnički stalež.

Tko dobro razlikuje, dobro poučava.

S poštovanjem

Fra Karlo Nola

Makarska, 6. IV 1970.